

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Michaela Kaňková

METODIK A VYŠETŘOVÁNÍ SEXUÁLNÍCH TRESTNÝCH ČINŮ

(vybrané problémy)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): prosinec 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání stejného nebo jiného titulu.

V Praze dne

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce prof. JUDr. Janu Musilovi, CSc. za odborné vedení a cenné připomínky při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat svým blízkým za podporu.

Obsah

Úvod.....	7
1 Sexuální trestné činy.....	8
1.1 Znásilnění.....	10
1.2 Pohlavní zneužití.....	12
2 Kriminalistická charakteristika sexuálních trestných činů.....	14
3 Typické způsoby páchaní sexuálních trestných činů.....	15
3.1 Sexuální trestné činy páchané mezi dospělými.....	15
3.2 Sexuální trestné činy páchané mezi mládeží.....	16
3.3 Sexuální trestné činy páchané na mládeži.....	17
4 Základní charakteristika pachatelů.....	19
4.1 Nedevariantní pachatelé sexuálních trestných činů.....	21
4.2 Deviantní pachatelé sexuálních trestných činů.....	22
4.2.1 Exhibilicizmus.....	22
4.2.2 Pedofilie.....	23
4.2.3 Sadomasochismus.....	23
4.2.4 Patologická sexuální agresivita.....	24
4.3 Pachatelé sexuálních trestných činů mladší osmnácti let.....	25
4.3.1 Kazuistika.....	26
5 Základní charakteristika obětí.....	28
5.1.1 Oběti znásilnění.....	29
5.1.2 Oběti pohlavního zneužití.....	30
6 Místo činu.....	31
7 Typické stopy.....	32
7.1 Paměťové stopy.....	32

7.2	Materiální stopy.....	33
7.2.1	Biologické stopy	34
8	Typické vyšetřovací situace	37
9	Zvláštnosti při vyšetřování.....	38
9.1	Předmět	38
9.2	Podněty	39
9.3	Počáteční úkony	40
9.3.1	Výslech oznamovatele	40
9.3.2	Ohledání místa činu	42
9.3.3	Prohlídka těla poškozeného a pachatele.....	42
9.3.4	Pátrání po pachateli	43
9.4	Vyšetřovací verze	43
10	Zvláštnosti následných úkonů.....	45
10.1	Expertizy.....	45
10.1.1	Soudně lékařská expertiza	49
10.1.2	Soudně psychiatrická expertiza	50
10.1.3	Sexuologická expertiza	51
10.1.4	Kriminalistická expertiza	55
10.2	Výslech obviněného.....	55
10.3	Výslech poškozené osoby.....	56
10.3.1	Výslech osoby mladší patnácti let.....	56
10.4	Konfrontace	58
10.5	Prověrka výpovědi na místě	59
10.6	Rekognice	60
10.7	Kriminalistický experiment	60
10.8	Rekonstrukce	61

11	Zvláštnosti kriminalistické prevence.....	63
	Závěr	65
	Seznam použitých zkratk.....	67
	Seznam literatury	68
	Abstrakt	72
	Summary	74

Úvod

Sexuální trestné činy jsou řazeny mezi nejzávažnější trestné činy, což vyplývá i ze systematiky zvláštní části TZ. V rámci současného TZ jsou totiž sexuální trestné činy upraveny především v hlavě III. zvláštní části nazvané trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, která následuje po hlavě I. věnované trestným činům proti životu a zdraví a hlavně II. upravující trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Sexuální trestné činy jsou upraveny i v rámci jiných hlav, neboť výše uvedená hlava III. neupravuje veškeré sexuální trestné činy. Avšak dva nejčastěji se vyskytující a zároveň i nejzávažnější sexuální trestné činy (vyjma sexuálně motivované vraždy), tedy trestné činy znásilnění a pohlavní zneužití, jsou upraveny právě v hlavě III. zvláštní části TZ. Vzhledem k tomu, že osobní svobodu a lidskou důstojnost považujeme za jedny z nejdůležitějších základních lidských práv, nejsou upraveny jen tímto TZ, ale i na ústavní a mezinárodní úrovni.¹

U trestných činů znásilnění a pohlavního zneužití se může zdát, že se podle statistik vyznačují poměrně vysokou měrou objasněnosti, neboť průměrná objasněnost u trestného činu znásilnění od roku 2000 do roku 2010 je 75,79% a u trestného činu pohlavního zneužití je toto číslo dokonce vyšší - 86,41%. Tyto údaje jsou ale bohužel zkreslující, protože pro tyto trestné činy je příznačná tzv. vysoká latentnost neboli skrytost. Mnohdy jsou totiž tyto trestné činy páčány v rodinném prostředí a z tohoto důvodu nejsou samotnými oběťmi, ale i blízkými osobami obětí, oznamovány.

Tématem této diplomové práce je metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. Toto téma je však velmi rozsáhlé a rozmanité, a dá se tedy pojmout několika způsoby. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla, že svou práci zaměřím zejména na metodiku vyšetřování dvou nejčastěji se vyskytujících sexuálních trestných činů, a sice trestných činů znásilnění a pohlavní zneužití. Pokud jde o jednotlivé fáze a úkony, chtěla bych se trochu více zaměřit na expertizy, které mohou hrát (nejen) při objasňování výše zmíněných dvou trestných činů velkou roli.

¹ Srov. čl. 8 LZPS, čl. 3 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 9 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

1 Sexuální trestné činy

Dne 1. 1. 2010 nabyl účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v jehož zvláštní části je obsažena hlava III. nazvaná trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. V této hlavě jsou zařazeny skutkové podstaty trestných činů znásilnění (§185 TZ), sexuálního nátlaku (§186 TZ), pohlavního zneužití (§187 TZ), soulože mezi příbuznými (§ 188 TZ), kuplířství (§ 189 TZ), prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190 TZ), šíření pornografie (§ 191 TZ), výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (§ 192 TZ) a zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ). Tento výčet však není kompletním přehledem sexuálních trestných činů, neboť mezi ně můžeme řadit i další trestné činy, které nejsou zařazeny ve výše uvedené hlavě TZ. Takovými trestnými činy jsou například šíření nakažlivé lidské nemoci (§ 152 TZ), ohrožení pohlavní nemocí (§ 155 TZ), obchodování s lidmi (§ 168 TZ), omezování osobní svobody (§ 171 TZ), vydírání (§175 TZ), výtržnictví (§ 358 TZ) či vražda (§ 140 TZ), která je sexuálně motivována.

Statisticky však nejzávažnějšími a zároveň nejfrekventovanějšími sexuálními trestnými činy jsou trestné činy znásilnění a pohlavní zneužití.² Následující tabulky vyjadřují vývojový trend stíhaných a objasněných výše uvedených dvou nejčastějších sexuálních trestných činů v posledním desetiletí.

² MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 460. ISBN 80-7179-878-9.

Tabulka č. 1: Vývojový trend počtu stíhaných a objasněných trestných činů znásilnění v ČR v letech 2000 až 2010^{3,4}:

TRESTNÝ ČIN ZNÁSILNĚNÍ				
ROK	ZJIŠTĚNO	OBJASNĚNO		
		Celkem	Tj. %	Dodatečně
2000	500	408	81,6	8
2001	562	464	82,56	8
2002	653	503	77,03	13
2003	646	494	76,47	20
2004	687	508	73,94	7
2005	596	475	79,7	23
2006	530	404	76,23	22
2007	637	458	71,9	23
2008	529	361	68,24	37
2009	480	343	71,46	35
2010	586	437	74,57	28

Tabulka č. 2: Vývojový trend počtu stíhaných a objasněných trestných činů pohlavního zneužití v ČR v letech 2000 až 2010^{5,6}:

TRESTNÝ ČIN POHLAVNÍHO ZNEUŽITÍ				
ROK	ZJIŠTĚNO	OBJASNĚNO		
		Celkem	Tj. %	Dodatečně
2000	940	888	94,47	3
2001	913	868	95,07	2
2002	1011	911	90,11	0
2003	889	801	90,1	18
2004	800	718	89,75	13
2005	875	788	90,06	15
2006	730	653	89,45	10
2007	762	621	81,5	16
2008	792	621	78,41	37
2009	826	615	74,46	49
2010	729	562	77,09	87

³ *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.

⁴ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2005 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2008/index.html>.

⁵ *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.

⁶ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2005 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2008/index.html>.

1.1 Znásilnění

V současné době je trestný čin znásilnění upraven v § 185 TZ. Objektem tohoto sexuálního trestného činu je právo člověka svobodně se rozhodovat o pohlavním životě.⁷ Předmětem útoku může být kterýkoli člověk, tedy nejen žena, ale i muž či dítě.⁸ Objektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v tom, že pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku nebo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného.

Násilím je podle Jiřího Jelínka:⁹ „fyzický útok směřující k překonání nebo oslabení vážně míněného odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku proti její vůli“. Pokud mluvíme o donucení k pohlavnímu styku, máme tím na mysli, že pachatel svým jednáním překonává opravdový odpor oběti, tedy že oběť svůj odpor pouze nepředstírá. V případě, že by oběť přestala klást odpor, ale činila by tak je proto, že již nemá další sílu na obranu nebo by se bála, že jí na základě odporu pachatel ještě více ublíží, jednalo by se stále o donucení. Odpor oběti musí být prokázán (např. bitím pachatele obětí, voláním o pomoc či pokusem o útěk). Pod pojmem pohrůžka násilí si je třeba představit takovou pohrůžku, z níž jasně vyplývá, že pokud se napadená osoba nepodrobí vůli útočníka, vykoná na ní útočník násilí ihned nebo v budoucnu.¹⁰ U trestného činu znásilnění je však důležité, aby pohrůžka násilí směřovala k dosažení pohlavního styku. Naopak jinou těžkou újmou může být myšlena např. újma na cti či dobré pověsti nebo majetková újma. Pod stavem bezbrannosti si můžeme představit např. spoutání, hluboký spánek, ale i duševní poruchu nebo dětský věk.¹¹ Samotný fakt,

⁷ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha : Leges, 2009. str. 542. ISBN 978-80-87212-24-0.

⁸ Podle rakouského trestního zákoníku z roku 1852 nemohla být předmětem útoku u trestného činu smilstva manželka pachatele. Do 30. 4. 2001 dokonce mohla být podle české právní úpravy předmětem útoku pouze osoba ženského pohlaví, neboť až od 1. 5. 2001 vstoupila v účinnost novela předchozího trestního zákona č. 140/1961 Sb., provedená zákonem č. 144/2001 Sb., na jejímž základě došlo ke změně skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Na základě této novely mohl být předmětem útoku jakýkoli člověk bez ohledu na pohlaví. Do té doby bylo znásilnění muže posuzováno jako trestný čin vydírání.

⁹ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha : Leges, 2009. str. 542. ISBN 978-80-87212-24-0.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha : Leges, 2009. str. 543. ISBN 978-80-87212-24-0.

¹¹ Podle rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 10. 2004, sp.zn. 5 To 100/2004: „zneužití bezbrannosti jiného ve smyslu ustanovení § 241 odst. 1 TrZ o trestném činu znásilnění může spočívat i v tom, že pachatel vědomě spáchá útok vůči poškozenému, který je vlivem nízké fyzické a duševní

že napadená osoba je nezletilá však neznamená, že je bezbranná.¹² I tuto okolnost je třeba posoudit vzhledem k její fyzické a duševní vyspělosti. Je třeba tedy zkoumat, zda byla schopna pochopit jednání pachatele a případně mu dát najevo svůj nesouhlas.

Trestný čin znásilnění je dokonán vykonáním pohlavního styku. Pojem pohlavní styk je širší pojem než soulož. Soulož je míněno spojení pohlavních orgánů muže a ženy. Kdyby došlo k pouhému dotyku pohlavních orgánů, jednalo by se o pokus trestného činu znásilnění. Pohlavním stykem tedy je nejen soulož, styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, ale např. i různé formy ohmatávání. Tomáš Gřivna¹³ považuje za styk provedený způsobem srovnatelným se souloží především případy, kdy dochází ke styku pohlavních orgánů (např. vzájemné tření pohlavních orgánů dvou žen), nikoliv však k jejich spojení, protože v tom případě by se již jednalo o soulož; dále za pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží považuje anální a orální styk. Pokud by však pachatel donutil oběť k pohlavnímu sebeukájení či obnažování, bude tím naplněna skutková podstata trestného činu sexuálního nátlaku podle ustanovení § 186 odst. 1 TZ.¹⁴

Jak je již uvedeno výše, k naplnění základní skutkové podstaty uvedené v § 185 odst. 1 TZ je třeba, aby pachatel jiného násilím nebo pohnutkou násilím nebo pohnutkou jiné těžké újmy donutil k pohlavnímu styku, nebo k takovému činu zneužil bezbrannost dané osoby. V § 185 TZ jsou však uvedeny i kvalifikované podstaty trestného činu znásilnění. Odst. 2 výše uvedeného paragrafu postihuje jednání, kdy pachatel vykoná soulož nebo jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží (např. orální či anální sex) na dítěti nebo se zbraní. Ještě vyšší trestní sazba je stanovena u odst. 3 téhož paragrafu. Tento odstavec upravuje případ, kdy je čin uvedený v odst. 1

vyspělosti výrazně omezen v možnostech účinných projevů odporu vůči jednání pachatele, zejména stalo-li se tak na odlehlém místě.“

¹² Podle usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994, sp. zn. 3 To 105/93: „za bezbrannost ženy ve smyslu ustanovení § 241 odst. 1 TrZ lze považovat jen takový její stav, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. O takový stav nejde u poškozené, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně zřetelně najevo.“

¹³ GŘIVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2009, 10, str. 67-72.

¹⁴ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha : Leges, 2009. str. 545. ISBN 978-80-87212-24-0.

spáchán na dítěti mladším patnácti let, nebo je spáchán na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy nebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo je-li takovým činem způsobena těžká újma na zdraví.

Nejvyšší trestní sazba je stanovena v odst. 4, který stanovuje trest odnětí svobody na deset až osmnáct let pachateli, který způsobil činem uvedeným v odst. 1 smrt. Ve vztahu ke smrti je však možné pouze zavinění z nedbalosti, jinak by se totiž jednalo o trestný čin vraždy.

U trestného činu znásilnění je i příprava trestná.

1.2 Pohlavní zneužití

Trestný čin pohlavního zneužití je v současné době upraven v § 187 TZ. Objektem tohoto sexuálního trestného činu je mravní a tělesný vývoj dětí mladších patnácti let, neboť základní skutkovou podstatu uvedenou v § 187 odst. 1 TZ naplní ten, kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem zneužije.

Chráněny jsou všechny osoby mladší patnácti let bez ohledu na pohlaví, vyspělost či případné předešlé sexuální zkušenosti. Důležitým faktem je také to, že pro naplnění formálních znaků není rozhodné, kdo dal k souloži nebo k jinému pohlavnímu zneužití první impuls, tedy zda jím byl pachatel nebo oběť. Vyplývá to i z faktu, že souhlas poškozeného nevyklučuje trestní odpovědnost pachatele.¹⁵

Trestný čin pohlavní zneužití je úmyslný trestný čin, přičemž úmysl se musí vztahovat i k tomu, že poškozený je osoba mladší patnácti let. V současné době se poměrně často setkáváme s tím, že dívky vzhledem ke svému skutečnému věku vypadají fyzicky vyspěleji. Může se tedy poměrně lehce stát, že určitá osoba souloží s osobou opačného pohlaví, která sice vypadá, že je starší patnácti let, ale ve skutečnosti tomu tak není. V takovém případě bude pachatel beztrestný, protože nejednal úmyslně.

¹⁵ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha : Leges, 2009. str. 550. ISBN 978-80-87212-24-0.

Opačným případem je, že se pachatel mylně domnívá, že daná osoba je mladší patnácti let. Tento případ bude naopak posuzován podle pravidel o pokusu.

Kvalifikované skutkové postaty pachatel naplní, jestliže spáchal čin uvedený v odstavci 1 výše uvedeného paragrafu na dítěti mladším patnácti let svěřeným jeho doзору, jestliže zneužíval jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, nebo způsobil-li činem uvedeným v odst. 1 těžkou újmu na zdraví nebo smrt.

Rovněž u trestného činu pohlavního zneužití je trestná i příprava.

Za jistých okolností může dojít k vícečinnému souběhu trestného činu znásilnění a trestného činu pohlavního zneužití, jak je uvedeno v rozsudku Nejvyššího soudu:¹⁶ *„pachatel, který jedná vůči poškozené osobě mladší než patnáct let způsobem zakládajícím znaky trestného činu pohlavního zneužívání spáchaného jinou formou než souloží a teprve během tohoto jednání se rozhodne, že ji násilím donutí k souloží s jiným pachatelem a tento záměr uskuteční, aniž by tím sledoval své pohlavní uspokojení, naplňuje znaky trestného činu pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1 TZ a trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. ve vícečinném souběhu. Jednání, kterým tento pachatel naplňuje skutkovou podstatu trestného činu znásilnění, totiž nemá zároveň znaky trestného činu pohlavního zneužívání, ale pouze účastenství na tomto trestném činu formou pomoci, takže toto jednání a jednání, kterého se dopustil předtím, nejsou ani zčásti totožná a nemohou proto tvořit jeden skutek.“*

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 1991, sp. zn. 5 To 26/91.

2 Kriminalistická charakteristika sexuálních trestných činů

Jak jsem již uvedla v úvodu, sexuální trestné činy jsou zařazovány mezi nejzávažnější trestné činy a možná i proto jsou případy těchto činů v hledáčku nejrůznějších sdělovacích prostředků. Následky těchto trestných činů bývají bohužel mnohdy celoživotní, neboť vedle fyzických následků si oběti sexuálních trestných činů s sebou nesou především následky psychické, které ovlivňují jejich další život a většinou ho výrazně komplikují. Nezřídka se totiž stává, že oběť po prožitém traumatu není schopna chodit na místa připomínající místo činu, má nedůvěru k lidem, není schopna navazovat partnerské vztahy nebo si je udržet, propadá alkoholismu či toxikomanii apod.

Trestné činy znásilnění a pohlavní zneužití se na celkové kriminalitě v ČR podílejí minimální měrou (tvoří cca 0,5% z celkové kriminality). Avšak pokud hovoříme o jejich podílu v rámci mravnostní kriminality, je jejich podíl značný, neboť dosahuje cca 75%. Do statistik ohledně mravnostní kriminality však nejsou započítávány sexuálně motivované vraždy. Jejich počet je naštěstí poměrně nízký, např. v roce 2010 byla zaznamenána pouze jedna sexuálně motivovaná vražda, avšak o dva roky dříve jich bylo sedm.

Jak jsem rovněž již uvedla v úvodu, u trestných činů znásilnění a pohlavního zneužití se může zdát, že se podle statistik vyznačují poměrně vysokou měrou objasněnosti, neboť průměrná objasněnost u trestného činu znásilnění od roku 2000 do roku 2010 je 75,79% a u trestného činu pohlavního zneužití je to toto číslo dokonce vyšší - 86,41%. Tyto údaje jsou ale bohužel zkreslující, protože pro tyto trestné činy je příznačná tzv. vysoká latentnost. Důvodem mimo jiné je, že tyto trestné činy bývají páchany v rodinném prostředí a z tohoto důvodu nejsou samotnými oběťmi, ale i blízkými osobami obětí, oznamovány. Nejrůznější odborníci se pokoušejí odhadovat, jaký je skutečný počet těchto spáchaných trestných činů a ve svých odhadech se poměrně liší. Jisté ale je, že výše uvedená čísla bohužel neodpovídají zcela skutečnosti.

3 Typické způsoby páchaní sexuálních trestných činů

Sexuální trestné činy jsou kategorizovány podle nejrůznějších hledisek. Např. podle předmětu je můžeme dělit na:

- Trestné činy zasahující do svobody v rozhodování v pohlavních vztazích. Do této kategorie se řadí trestné činy znásilnění a některé formy pohlavního zneužití.
- Trestné činy ohrožující mravní vývoj mládeže. Pro tuto kategorii jsou naopak typické trestné činy prostitutek ohrožující mravní vývoj dětí, ohrožování výchovy dítěte a rovněž pohlavní zneužití.
- Trestné činy zasahující do dobrých mravů v pohlavních vztazích. V této kategorii jsou nejčastěji páchany trestné činy soulože mezi příbuznými, kuplířství a obchodování s lidmi.¹⁷

Základním kritériem je však způsob spáchání, které v sobě zahrnuje další tři subkritéria, kterými jsou věk pachatele, předmět útoku a vztah mezi pachatelem a obětí. Na základě výše uvedených informací jsou rozlišovány následující tři kategorie:¹⁸

3.1 *Sexuální trestné činy páchané mezi dospělými*¹⁹

Jak už název této kategorie napovídá, pachatel i oběť těchto sexuálních trestných činů jsou starší osmnácti let, přičemž pachatelé těchto trestných činů se nejčastěji dopouštějí trestných činů znásilnění, kuplířství, obchodování s lidmi, vydírání či omezování osobní svobody. Typickým znakem způsobu páchaní je použití násilí či hrozby bezprostředního násilí.

Znásilnění je v této kategorii nejčastěji pácháno jedním pachatelem a podle modu operandi dochází k následujícím situacím:

¹⁷ CHMELÍK, Jan, a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. str. 19. ISBN 80-7178-739-6.

¹⁸ PORADA, Viktor, a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. str. 64. ISBN 978-80-7380-042-0.

¹⁹ CHMELÍK, Jan, a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. str. 19. ISBN 80-7178-739-6.

- Pachatel oběť zná a pod touto záminkou s ní naváže kontakt a vyžaduje po ní i za použití násilí pohlavní styk, což někdy přechází i do vydírání.
- Pachatel s obětí se neznají a náhodně se setkají. Pachatel se v příhodném momentu dožaduje pohlavního styku a neváhá k jeho dosažení použít násilí. Obvykle používá násilí již od počátku.
- Skupinové, organizované znásilňování žen, které se vyznačuje tím, že si pachatelé vytipují určitou oběť a společně ji přinutí k souloži, kterou zpravidla vykonají všichni zúčastnění pachatelé.
- Ke znásilnění dochází bez motivu, neboť pachatel tento skutek neplánuje, nepřipravuje se na něj, využívá naskytnuté příležitosti v daném čase a na daném místě. Většinou zde hraje i velkou roli alkohol, který odbourává překážky a morální zábrany. Oběť může vzbudit „nevinným flirtováním“ v pachateli sexuální chtíč, ale s pohlavním stykem jako takovým nesouhlasí, čemuž pachatel čelí použitím násilí. Při následné obhajobě se pachatelé většinou brání tím, že následný odpor ze strany oběti brali jako součást sexuálního aktu.
- Pachatel uvede oběť do stavu bezbrannosti podáním alkoholu či omamné psychotropní látky.
- Pachatel využívá toho, že je na něm oběť určitým způsobem závislá.

3.2 Sexuální trestné činy páchané mezi mládeží²⁰

Na rozdíl od první kategorie, jsou pachatelé i oběti těchto trestných činů osoby mladší osmnácti let, pachatelé nejčastěji pak okolo šestnáctého roku věku a oběti typicky mezi třináctým a patnáctým rokem věku. Pachatelé sexuálních trestných činů mezi mládeží se ve většině případů dopouští trestných činů pohlavního zneužití. Pachatel a oběť bývají na sebe citově vázáni (často to bývají tzv. první lásky), k pohlavnímu styku dochází po vzájemné dohodě, za přítomnosti alkoholu a na náhodných místech. Velkým problémem je následné prokázání vědomosti pachatele, že oběť byla mladší patnácti let, což je zapříčiněno především předčasnou vyspělostí dívek.

²⁰ CHMELÍK, Jan, a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. str. 21. ISBN 80-7178-739-6.

Existují bohužel i případy, kdy pachatelé i oběti jsou rovněž osobami mladšími osmnácti let, ale pachatel užívá při páčání sexuálního trestného činu násilí. Z tohoto důvodu je třeba tyto jedince včas diagnostikovat, aby se odhalil jejich případný sexuální deviantní vývoj a daný pachatel mohl být vhodně léčen a tím by se zamezilo případné recidivě. Více se budu touto problematikou zabývat v kapitole 4.3.

3.3 Sexuální trestné činy páchané na mládeži

Sexuální trestné činy páchané na mládeži jsou nejzávažnější kategorií mravnostní kriminality. Je to dáno především tím, že tato kriminalita je páchána na obětech mladších osmnácti let, na jejichž psychický i fyzický vývoj mají tato jednání velmi zásadní dopad. Oběť má ve většině případů trvalé následky, jak fyzického rázu, tak především psychického, což se odráží v jejím dalším životě. Pachatelé často využívají své fyzické převahy a neostýchají se použít jakoukoli formu násilí. Není ani výjimkou, že oběť je určitým způsobem na pachateli závislá, ať jde o vztah dítěte a rodiče či žáka a učitele. Naopak na oběti kolem desátého roku věku pachatelé často používají nejrůznější formy lsti či hry, aby si získali jejich náklonnost a ony následně nemohly odhalit jejich pravý důvod zájmu. V této kategorii dochází k následujícím způsobům páčání trestné činnosti:

- Pachatel využívá svého postavení vůči oběti, neboť ji zná a je s ní v určitém blízkém vztahu. Oběť zpravidla zneužití neoznamuje či ho dokonce zapírá, neboť si je vědoma určité závislosti na pachateli a obává se následků spojených s případným vyšetřováním celé záležitosti.
- Pachatel se snaží získat důvěru své oběti prostřednictvím nejrůznějších darů, sladkostí apod. Poté na příhodném místě oběť zneužije či znásilní.
- Pachatel si je vědom dětské naivity a prostřednictvím lsti vyláká oběť na příhodné místo, kde ji obvykle za použití násilí zneužije či znásilní.

Obecně by se dalo shrnout, že pro celou kategorii sexuálních trestných činů jsou typické následující faktory:²¹

- Oběť obvykle utajuje, že na ní došlo ke spáchání trestného činu.

²¹ PORADA, Viktor, a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. str. 66. ISBN 978-80-7380-042-0.

- Pachatel je většinou obtížně identifikovatelný.
- Na místě činu se zpravidla nenajde dostatek stop.
- Důležitým faktorem je případný vztah pachatele a oběti, který může sehrát svou roli ať už v pozitivním či negativním slova smyslu. Fakt, že oběť zná identitu pachatele, může napomoci k jeho usvědčení, nebo naopak může dojít k předstírání spáchání trestného činu např. za účelem pomsty domnělému pachateli.
- Provokující chování oběti.

4 Základní charakteristika pachatelů

Dle Oty Novotného²² „kriminologie pod pojmem pachatelé chápe nejen osoby, které se dopustily činů označených zákonem jako trestné činy, ale i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají“. Z kriminologického hlediska jsou tedy pachateli i osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají z důvodu nedostatku věku či nepříčetnosti.

Obecně pachateli sexuálních trestných činů mohou být osoby patřící do různých věkových kategorií. Avšak pro jednotlivé sexuální trestné činy může být typické, že je páchají osoby určitého věku, jak je tomu např. u trestného činu znásilnění, jehož pachateli jsou většinou muži ve věku do 30 let. Dalším faktorem je, že více než polovina pachatelů tak činí pod vlivem alkoholu.

Tabulka č. 3: Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob trestných činů znásilnění v letech 2005 až 2010^{23, 24}.

Stíháno, vyšetřováno osob					
Rok	Celkem	Recidivisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Ženy
2005	422	177	7	22	1
2006	366	139	9	21	1
2007	426	149	20	29	2
2008	345	145	9	32	0
2009	315	143	7	21	1
2010	377	176	6	27	2

²² NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef . *Kriminologie*. 3. přepracované vydání. Praha : ASPI, 2008. str. 119. ISBN 978-80-7357-377-5.

²³ *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.

²⁴ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2005 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2008/index.html>.

Tabulka č. 4: Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob trestných činů pohlavního zneužití v závislosti v letech 2005 až 2010^{25, 26}:

Stíháno, vyšetřováno osob					
Rok	Celkem	Recidivisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Ženy
2005	69	24	0	0	2
2006	69	23	0	0	2
2007	55	21	0	0	1
2008	59	21	0	1	2
2009	58	22	0	1	0
2010	59	14	0	1	0

Tabulka č. 5: Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob ostatních trestných činů pohlavního zneužití v letech 2005 až 2010^{27, 28}:

Stíháno, vyšetřováno osob					
Rok	Celkem	Recidivisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Ženy
2005	590	122	74	145	26
2006	494	114	56	121	33
2007	516	124	56	136	35
2008	527	98	68	105	33
2009	520	110	64	123	27
2010	481	84	67	117	30

Jan Chmelík²⁹ rozděluje pachatele sexuálních trestných činů do tří základních skupin:

- pachatelé, kteří se sexuální trestné činnosti dopouštějí příležitostně, bez významné motivace,

²⁵ *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.

²⁶ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2005 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2008/index.html>.

²⁷ *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.

²⁸ *Ministerstvo vnitra* [online]. 2005 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2008/index.html>.

²⁹ CHMELÍK, Jan, a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. str. 208. ISBN 80-7178-739-6.

- pachatelé, kteří se sexuální trestné činnosti dopouštějí cílevědomě, promyšleně až organizovaně, kde základním motivem je uspokojení sexuálních potřeb nebo zisk a
- pachatelé patologicky zaměření, se sexuální nebo jinou úchylkou.

Petr Kovář³⁰ naopak pachatele sexuálních trestných činů dělí z forenzně sexuologického i z psychologického hlediska na ty pachatele, kteří trpí deviací v pravém slova smyslu, a na ty, kteří se sexuálních trestných činů dopouštějí v rámci jiné patologie. V této oblasti je třeba rozlišovat mezi pojmem sexuální deviant a sexuální delikvent. Bohužel v praxi velmi často dochází k nesprávnému použití těchto dvou termínů. Sexuálně delikventní chování a sexuální deviace spolu nemusejí vůbec souviset. Pachateli trestných činů znásilnění a pohlavního zneužití jsou většinou osoby nedelegantní.³¹ Z tohoto vyplývá, že ne každý sexuální delikvent je i sexuální deviant a naopak ne každý sexuální deviant je i sexuální delikvent, neboť většina sexuálních deviantů za svůj život nespáchá žádný sexuální delikt, protože své potřeby uspokojuje jiným a zároveň společensky přijatelnějším způsobem, jakým je např. masturbace s preferovanými fantaziemi.

4.1 Nedelegantní pachatelé sexuálních trestných činů

U pachatelů, kteří netrpí sexuální deviací, se podle Weisse³² typicky objevují problémy v oblasti osobnostních rysů a vývojových faktorů, které se podílejí na špatné sociální adaptaci. Takovými faktory jsou např. dysfunkčnost nukleární rodiny či špatná adaptace partnerská či profesionální.

Podle Antonína Brzky³³ se u nedelegantních pachatelů sexuálních trestných činů nejčastěji setkáváme s diagnózou psychosexuální nevyzrálosti. Tento stav se normálně projevuje během puberty a u některých lidí může přetrvávat ještě několik let poté.

³⁰ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 88. ISBN 978-80-7345-161-5 .

³¹ Čísla různých autorů se mnohdy dosti liší, ale obvykle se uvádí, že pachatelů s poruchou sexuální preference je 10 až 15 %.

³² WEISS, P.; ZIMANOVÁ, J. Paraphilic and non-paraphilic sex offenders. *Acta Sexologica*. 1995, 1, str. 1-12.

³³ BRZEK, Antonín. *Sexuologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Karolinum, 1997. str. 36. ISBN 80-7184-383-0.

Při stanovené této diagnózy, si nemůže být diagnostik jistý, zda se tento stav vyvine v normální nebo v deviantní sexualitu.³⁴

4.2 Deviantní pachatelé sexuálních trestných činů

Jak jsem již uvedla výše, jen málokterý sexuální deviant za svůj život spáchá nějaký sexuální trestný čin. Na páchání mravnostní kriminality se mnohem více podílejí osoby, které netrpí sexuální deviací. Přesto je ale důležité, aby každý pachatel, u něhož je podezření, že daní trestný čin (nejen sexuální) spáchal na základě sexuální motivace, byl odborně vyšetřen, aby byla včas diagnostikována případná sexuální deviace a započalo se s vhodnou léčbou. Tento postup totiž může zabránit pozdějším mnohem horším následkům, neboť poměrně často se setkáváme s tím, že např. pachatel sexuálně motivované vraždy na sebe již dříve upozornil méně závažným trestným činem. V následujících podkapitolách bych se ráda zabývala nejčastějšími sexuálními deviacemi.

4.2.1 Exhibicionismus

Název této sexuální deviace je odvozen z latinského slovesa exhibere neboli nabídnout či ukázat. K této poruše sexuální preference dochází téměř výhradně u heterosexuálně orientovaných mužů, kteří dosahují vzrušení odhalováním genitálu před neznámými ženami či dívkami, avšak bez použití násilí. Exhibicionista neočekává od daného objektu pohlavní styk, ale pouze obdivný zájem. Exhibicionisté nejčastěji svým jednáním naplňují skutkovou podstatu trestného činu výtržnictví, a protože se exhibicionismus vyznačuje silně nutkavým charakterem, má i poměrně vysokou recidivitu.³⁵ V praxi je však třeba rozlišovat, zda jde o osobu trpící exhibicionismem, či o osobu, která trpí organickými poruchami či jinými duševními poruchami (např. schizofrenií), dále zda nejde o osobu mentálně retardovanou nebo intoxikovanou návykovými psychotropními látkami. Pokud by se pachatel pokoušel o jakýkoli kontakt, mohlo by se jednat o úvodní stadium nebezpečné patologické sexuální agresivity

³⁴ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 90. ISBN 978-80-7345-161-5.

³⁵ WEISS, Petr. Exhibicionismus. *Kriminalistika*. 2001, 4, str. 291.

či sadismu.³⁶ Z tohoto důvodu je třeba sexodiagnosticky zkoumat každého pachatele expozice genitálu, neboť včasné odhalení skutečné motivace takového jednání může zabránit podstatně nebezpečnějším trestným činům v budoucnu.

4.2.2 Pedofilie

Pedofilie se nejčastěji vyskytuje u mužů, ať už jsou zaměřeni heterosexuálně, homosexuálně či bisexuálně. U žen se prakticky nevyskytuje.³⁷ Pedofilie spočívá v sexuální preferenci dětí prepubertálního či časného pubertálního věku, které ještě nemají vyvinuté sekundární pohlavní znaky. Tato porucha sexuální preference se může projevit až v pozdějším věku života, kdy se pedofil již není schopen sexuálně ukojit prostřednictvím dospělých objektů.

Neagresivní pedofilové se vyznačují přichylností k dětem a dětmi jsou dobře vnímáni, neboť se dokážou do světa dětí dobře vcítit. Takovíto pedofilové se málokdy pokusí o pohlavní styk s dítětem. Pedofil nejčastěji uspokojuje své sexuální touhy masturbací či expozicí genitálu. Může se však stát velmi nebezpečným, jestliže zneužívá alkohol či jiné návykové psychotropní látky, je mentálně retardovaný nebo se jedná o psychopatického jedince. Ještě nebezpečnější mohou být pedofilové, pokud vedle pedofilie trpí i jinou poruchou sexuální preference, např. patologickou sexuální agresivitou či sadismem. V takovýchto případech bývají následky nedozírné.

Pokud byla pachateli sexuálního trestného činu diagnostikována pedofilie, bývá závěrem znalce-sexuologa, že v době spáchání činu měl pachatel podstatně sníženou schopnost ovládat své jednání, což nejčastěji vede k doporučení ústavní ochranné sexuologické léčby.

4.2.3 Sadomasochismus

Osoba trpící sadismem potřebuje pociťovat, že oběť je plně v její moci a je sexuálně vzrušována fyzickým nebo psychickým utrpením oběti. Naopak masochista je vzrušován totálním odevzdáním se partnerovi a vlastním utrpením. V případě, že se sadismus a masochismus vyskytují společně u jednoho jedince, mluvíme o tzv.

³⁶ PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozšířené a aktualizované. Praha : Grada, 2009. str. 19. ISBN 978-80-247-2618-2.

³⁷ Zajímavými případy pedofilie u žen se však zabývá článek P. Weisse a J. Zimanové o Homosexuální pedofilii u žen.

sadomasochismu. Sadomasochistický jedinec se v některých případech může chovat sadisticky, jindy masochisticky a tyto role může střídat i během jednoho pohlavního styku. Je důležité však zmínit, že mírná bolest spojená se sexuálními aktivitami je přijatelná. Podle Kinseyho³⁸ 55% testovaných žen a 50% testovaných mužů reagovalo vzrušením na kousnutí během sexuálního styku, avšak pouze 12% žen a 22% mužů reagovalo sexuálním vzrušením na sadomasochistické povídky.

V rámci partnerského života dochází většinou k sadomasochistickým aktivitám na základě vzájemného souhlasu, může se však stát, že jeden z partnerů tyto aktivity praktikuje z obavy, aby svému partnerovi vyhověl a neztratil ho. Sadomasochisté za účelem sexuálního uspokojení mohou praktikovat flagelaci (bičování), bondage (svazování), fyzické poškozování, fisting (zasouvání pěstí až celé ruky do konečníku či pochvy), popřípadě psychologické metody, spočívající v hraní určitých rolí.

Sadismus můžeme dále dělit na sadismus zoofilní, fetišistický či agresivní. Někdy je sem řazen i sadismus pseudopedagogický. Nejnebezpečnějším druhem sadismu je tzv. agresivní sadismus. Znakem agresivního sadismu je, že agresivní sadista napadá brutálním způsobem svou oběť a používá nejrůznější metody s cílem ponižit či trýznit oběť, nikoli však vynucení pohlavního styku. Agresivní sadisté obvykle páchají delikty stereotypně. V extrémních případech může dojít až ke spáchání sexuálně motivované vraždy. Pokud byl pachateli sexuálního trestného činu diagnostikován agresivní sadismus, bývá závěrem znaleckého posudku z oboru sexuologie, že v době spáchání činu měl pachatel podstatně sníženou schopnost ovládat své jednání, což nejčastěji vede k doporučení ústavní ochranné sexuologické léčby.

Velmi často se u agresivních sadistů stává, že před spácháním sexuálně motivované vraždy spáchali méně závažný delikt (pokus o znásilnění či jiný projev sexuální agresivity), který však byl ze strany znalců podceněn.

4.2.4 Patologická sexuální agresivita

Patologická sexuální agresivita je společensky závažná porucha sexuální preference, kterou trpí rovněž většinou muži. Z anamnézy sexuálních agresorů se

³⁸ KINSEY, Alfred, a kol. *Sexual behavior in the human female*. Philadelphia and London : W. B. Saunders Company, 1953. str. 676-678.

dovídáme, že většina sexuální agresorů začíná poměrně brzy se sexuální aktivitou. Na druhou stranu, během života mívají omezené sexuální zkušenosti a překvapivě i velmi konzervativní postoje ohledně sexuální problematiky. Z výzkumu provedeného Petrem Weissem v letech 1976 až 1982 v Psychiatrické léčebně v Horních Beřkovicích vyplynulo, že u 71 % sexuálních agresorů se první sexuálně delikventní aktivity projeví před dvacátým rokem věku.³⁹

Osoba trpící patologickou sexuální agresivitou provádí útok vůči neznámému objektu a cílem útoku je dosažení soulože. Na rozdíl od agresivního sadismu zde nedochází k samoučelnému trýznění a ponižování oběti. V praxi je třeba pečlivě rozlišovat mezi patologickými sexuálními agresory a psychosociálně a psychosexuálně nezralými osobami, které sice také jednají agresivně, ale jednají tak jen přechodně v důsledku disharmonického psychosexuálního vývoje.

Pokud byl pachatelem sexuálního trestného činu patologický sexuální agresor, doporučují znalci z oboru sexuologie ve většině případů ochrannou sexuologickou léčbu, a to nejčastěji ústavní formou, neboť v době spáchání činu měl pachatel podstatně sníženou schopnost ovládat své jednání.

4.3 Pachatelé sexuálních trestných činů mladší osmnácti let

Pachatelům sexuálních trestných činů, kteří jsou mladší osmnácti let, chci věnovat alespoň část této kapitoly, protože v posledních cca dvaceti letech je pozorován nárůst sexuálního násilí u dětí, a je tedy třeba o této problematice více psát a hovořit. Z anamnéz řady sexuální delikventů, kterým byla diagnostikována některá sexuální deviace, zjišťujeme, že u těchto jedinců docházelo k atypickým či problémovým sexuálním projevům již v dětském věku. Je tedy žádoucí, aby docházelo k včasným diagnózám deviantního chování, aby daný pachatel mohl být co nejdříve vhodně léčen a zamezilo se případné recidivě.

³⁹ WEISS, P.; ZIMANOVÁ, J.; BÍLKOVÁ, L. Některé sociokulturní rozdíly mezi pachateli sexuálních deliktů. *Československá psychiatrie*. 1986, 3-4, str. 229.

Šárka Bínová⁴⁰ ve své práci uvádí, že dělíme mladistvé pachatele sexuálních trestných činů na 2 typy:

- ti, kteří páchají sexuální trestné činy na vrstevnicích či dospělých ženách,
- ti, kteří páchají sexuální trestné činy na dětech (oběti jsou min. o 5 let mladší).

První skupina mladistvých pachatelů má většinou v anamnéze i jinou delikvenci. Sexuální násilí páchají jak na cizích, tak na známých obětech. Druhá skupina pachatelů se vyznačuje tím, že téměř v polovině případů jsou jejich oběťmi sourozenci či příbuzní, nejčastěji ženského pohlaví. Smutným faktem je, že pohlavní zneužívání mezi sourozenci je jev mnohem častější, než si podle statistik myslíme, protože tyto delikty oběti ve většině případů vůbec nehlásí a rodiče obětí tento problém velmi často naprosto popírají.

Poměrně zásadním problémem však je, že dosud u nás neexistuje zařízení, které by umožňovalo středoškolské vzdělávání mladistvým, kteří mají nařízenou ochrannou výchovu, protože spáchali sexuální delikt.

4.3.1 Kazuistika ⁴¹

Třináctiletý Robin P. pobodal a poté vyprstil svou stejně starou spolužačku. Následně ji hodil do potoka, kde zemřela. Pokud jde o rodinné poměry pachatele, bylo zjištěno, že jeho matka byla v mládí velmi problémová a možná se živila prostitutí. Robin P. byl vychováván bez otce, protože matka nevěděla, kdo jím je. Robin P. podstoupil falopletyzmografické vyšetření, na jehož základě bylo zjištěno, že preferuje heterosexuální objekty ve věku 8 až 16 let, které se vyznačují odevzdaností a podrobeností. Vysoké reakce byly zaznamenány při krvavých obrazech či obrazech představujících svázané ženy a dále po vyprávění o drastickém násilí na ženě.

⁴⁰ BÍNOVÁ, Šárka. Sexuální násilníci dětského věku - diagnostika, léčba a další intervence. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2008, 104, 7, str. 366. Dostupný také z WWW: <<http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=520>>.

⁴¹ BÍNOVÁ, Š. Sexuální násilníci dětského věku - diagnostika, léčba a další intervence. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2008, 104, 7, str. 365-371. Dostupný také z WWW: <<http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=520>>.

Na základě těchto zjištění, byl u Robina P. diagnostikován sadismus postihující všechny fáze sexuálního chování.

Dalším případem je třináctiletý Josef P., který byl spolu se svou sestrou-dvojčetem umístěn do dětského domova, protože ani jeden z rodičů o sourozence nejevila zájem. Otec se nachází dokonce ve výkonu trestu odnětí svobody za znásilnění a vraždu mladé ženy. Josef P. je agresivní k ostatním dětem v dětském domově, bije dívky a nadměrně sexualizovaně se chová ke své sestře (líbí ji, lehá si na ni). I Josef P. podstoupil falopletyzmografické vyšetření, jehož závěrem byl deviantní psychosexuální vývoj, neboť u něj byla zjištěna pudová anomálie zasahující sebeprosazování i sexualitu, což se může projevit nejen agresivitou, ale i pyromanicky.

5 Základní charakteristika obětí

Osobou oběti trestného činu, jejím podílem a vztahem k vývoji trestného činu se zabývá vědní obor nazývaný viktimologie. Oběť trestného činu je předmětem viktimologie před, během a po spáchání trestného činu. Jak uvádí Jan Chmelík:⁴² „*lidská bytost jako osobnost se stává obětí, pokud je její právo na svobodu při rozhodování v sexuálních vztazích objektivně porušeno a toto porušení práva subjektivně vnímá, např. jako bolest.*“

Jestliže nejčastěji bývají pachatelé sexuálních trestných činů muži, oběťmi bývají většinou ženy. Tím samozřejmě není vyloučena možnost, že by obětí homosexuálně orientovaného pachatele nemohl být muž. Pro oběti sexuálních trestných činů je bohužel příznačné, že se do jisté míry na spáchání těchto deliktů „podílejí“, a sice vyzývavým oblečením, flirtováním, cestováním autostopem, pozváním neznámé osoby do svého bytu apod. Oběti jednotlivých sexuálních trestných činů se vyznačují určitými specifiky, např. oběťmi trestného činu kuplířství bývají dívky ve věku kolem 18 let a výše a oběťmi trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie bývají děti ve věku kolem 10 let.⁴³

Oběť svým chováním může ovlivnit jak vznik příležitosti ke spáchání sexuálního trestného činu, tak i průběh ataku. V některých případech obrana oběti pachatele odradí od dokonání trestného činu, ale v jiných případech může vést ke zvýšení intenzity násilí.⁴⁴

Důležitým ustanovením je § 163 odst. 1 TŘ, podle kterého lze trestní stíhání zahájit nebo v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného mimo jiné pro trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 TZ proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem. Podle právní úpravy před účinností novely TŘ provedené zákonem

⁴² CHMELÍK, Jan, a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. str. 25. ISBN 80-7178-739-6.

⁴³ PORADA, Viktor, a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. str. 67. ISBN 978-80-7380-042-0.

⁴⁴ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 465. ISBN 80-7179-878-9.

č. 178/1990 Sb. se stíhaly všechny trestné činy na základě zásady legality z úřední povinnosti bez ohledu na mínění poškozeného.⁴⁵ V § 163a TŘ jsou však uvedeny případy, kdy není potřeba souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro některý z trestních činů uvedených v § 163 odst. 1 TŘ. Souhlasu poškozeného podle § 163a TŘ tedy není třeba, jestliže byla takovým činem způsobena smrt, dále pokud poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena, nebo pokud je poškozeným osoba mladší patnácti let a také v případě, že je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhružkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností. Jestliže se poškození nevyjádří ihned ohledně souhlasu s trestním stíháním na výzvu orgánu činného v trestním řízení, poskytne mu orgán činný v trestním řízení přiměřenou lhůtu (nejvýše ale 30 dnů). Pokud by marně uplynula takto poskytnutá lhůta, nemůže již poškozený udělit svůj souhlas. O tomto faktu je třeba poškozeného písemně poučit. Souhlas s trestním stíháním může vzít poškozený kdykoli zpět (až do doby, než se odvolací orgán odebere k závěrečné poradě), avšak výslovně odepřený souhlas nelze znovu udělit.

5.1.1 Oběti znásilnění

Znásilnění je považováno za jeden z nejtraumatizujících trestných činů vůbec. Oběti trestného činu znásilnění můžeme dělit na oběti vztahového znásilnění, kdy znásilnění předcházely určité sympatie mezi pachatelem a obětí, a oběti útočného znásilnění, ke kterému dochází na základě překvapivého útoku, při kterém oběť prožívá velký strach a stres. Na základě tohoto rozdělení můžeme vidět i rozdíly v dopadech na psychiku oběti, protože oběti vztahového znásilnění poté trpí především pocitem viny, kdežto oběti útočného znásilnění se poté potýkají se silným strachem a mnohem častěji než oběti vztahového znásilnění trpí posttraumatickou stresovou poruchou.⁴⁶

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel; KRÁL, Vladimír; BAXA, Josef; PÚRY, František. *Trestní řád : Komentář I. díl (§ 1 až § 179f)*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. str. 1048. ISBN 80-7179-634-4.

⁴⁶ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 63. ISBN 978-80-7345-161-5.

Podle Petra Kováře⁴⁷ přibližně 90% žen při znásilnění cítí strach ze smrti, přibližně polovina pak cítí ponížení, bezmocnost, hnus či vztek a pouhá pětina z nich je schopna řešit nastalou situaci racionálně.

Oběti znásilnění mají nezhřídkla doživotní psychické následky, které mohou spočívat v depresích, sociální fobii či úzkostných poruchách. Bohužel u obětí znásilnění dochází poměrně často k tzv. sekundární viktimizaci⁴⁸, ačkoli by tato skutečnost měla být spíše výjimkou.

5.1.2 Oběti pohlavního zneužití

Pokud jde o oběti pohlavního zneužití, je třeba se zaměřit především na dvě oblasti, a sice na to, aby se zlepšila schopnost včas rozpoznat pohlavní zneužití, a dále aby se zlepšilo institucionální zacházení s obětí pohlavního zneužití.⁴⁹ Důvodem je, že prakticky většina pohlavně zneužívaných dětí si odnáší do dospělosti jisté handicapy, které se poté negativně projevují na jejich dalším životě. U dětí, které byly oběťmi pohlavního zneužití, se mohou objevit partnerské problémy, vyšší rozvodovost, domácí násilí, závislost na alkoholu, omamných či psychotropních látkách apod.

Údaje o výskytu pohlavního zneužití jsou dosti zkreslené, neboť do těchto statistik jsou započítávány pouze případy oznámené, vyšetřované a souzené. Většina případů ale zůstane navždy neodhalena, protože tento druh kriminality se vyznačuje poměrně vysokou latentností. Odhaduje se, že pouze každý šestý až desátý případ, který je zjištěn, je také oficiálně oznámen policii.⁵⁰ Na druhou stranu přibližně u 10% oznámených případů pohlavního zneužití se jedná o falešná obvinění.

⁴⁷ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 64. ISBN 978-80-7345-161-5.

⁴⁸ Sekundární viktimizace je podle Jana Musila: „*sekundární újma, která vzniká s časovým odstupem po dokonání deliktu jako jeho zprostředkovaný následek*.“ Sekundární viktimizace je nežádoucí jev a může k ní dojít pokračujícími aktivitami ze strany pachatele, nevhodnou reakcí okolí oběti, ale dokonce i orgány činnými v trestním řízení. V některých případech dokonce může být sekundární viktimizace závažnější než ta primární.

⁴⁹ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 72. ISBN 978-80-7345-161-5.

⁵⁰ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 75. ISBN 978-80-7345-161-5.

6 Místo činu

Místo činu můžeme chápat jak v užším slova smyslu jako místo, kde došlo ke spáchání činu, tak v širším slova smyslu jako všechna místa, která se spácháním trestného činu souvisela, tedy např. i místo, kde pachatel spáchání trestného činu připravoval.

V praxi je třeba, aby se vyšetřovatelé nezaměřovali při vyšetřování pouze na místo, kde došlo ke spáchání trestného činu, ale právě i na místo, kde pachatel spáchání trestného činu připravoval, neboť takovéto místo může být zdrojem velmi cenných informací a někdy i zdrojem důležitějších informací než těch, které byly nalezeny na místě, kde došlo ke spáchání trestného činu.

Typickými místy, kde došlo ke spáchání znásilnění či pohlavního zneužití, jsou místnosti či odlehlá prostranství.⁵¹ Při ohledání těchto míst by se v první řadě měl klást důraz na zjištění stop po násilí. V případě, že by se zde takovéto stopy nenacházely, můžeme pracovat i s verzí, že oběť spáchání trestného činu předstírá. Mezi stopy po násilí na místě činu patří stopy trasologické, věcné stopy (rozházené předměty v místnosti, části oděvů). Stopy po násilí bývají samozřejmě na těle či oblečení oběti i pachatele (v případě, že se oběť bránila). Výsledkem ohledání těla oběti by mělo být nalezení různých poranění, která by nasvědčovala, že došlo k násilí na oběti (např. škrábance či krevní stopy).

⁵¹ PORADA, Viktor, a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. str. 67. ISBN 978-80-7380-042-0.

7 Typické stopy

Stopou v kriminalistickém pojetí je „každá změna, která je v příčinné souvislosti s kriminalisticky relevantní událostí, existuje nejméně od svého vzniku do zjištění a je vyhodnotitelná současnými kriminalistickými metodami a prostředky.“⁵² Kriminalistické stopy poskytují důležité informace o průběhu vyšetřované události, o použitých prostředcích, o činnosti pachatele a jiných osob apod. V odborné literatuře jsou kriminalistické stopy členěny podle různých kritérií. Základním dělením stop je však dělení na stopy materiální a stopy paměťové. Zásadním rozdílem mezi těmito stopami je jejich vznik, neboť materiální stopy vznikají na objektech jak anorganické, tak organické přírody, kdežto stopy paměťové vznikají ve vědomí člověka.

V této kapitole bych chtěla nastínit, čím se vyznačují a jak se dělí paměťové a materiální stopy a poté bych se chtěla trochu více zaměřit na biologické stopy, protože ty hrají při objasňování trestných činů znásilnění a pohlavního zneužití často velmi významnou roli.

7.1 Paměťové stopy

Tvorba paměťových stop sice není prozatím dostatečně exaktně objasněna, ale můžeme o jejich vzniku říci, že vznikají zprostředkovaně ve vědomí člověka⁵³ pomocí lidských smyslů, přičemž nejčastěji se uplatňuje zrak a sluch. Dále je důležité si uvědomit, že paměťové stopy jsou ovlivněny vlastnostmi osoby, která je má ve své paměti uchovány.⁵⁴ Proto zde hrají velký význam schopnosti vnímání, vybavování či reprodukce informací.

⁵² MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha : Beck, 2001. XX, str. 74. ISBN 80-7179-362-0.

⁵³ Paměťové stopy mohou vznikat i u zvířat. Kriminalistické využití paměťových stop u psů se čím dál tím více využívají v oblasti odorologie neboli pachové identifikaci osob. Podle usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 4. 2003, sp. zn. 4 Tz 107/2002, je důkaz identifikací pachových stop pouze důkazem nepřímým, jehož vypovídající hodnotou je nanejvýš to, že se pach určité osoby na konkrétních místech či předmětech nacházel, takže s nimi přišla do styku, ale neznamená to, že obviněný bezpochyby spáchal trestný čin, pro nějž je stíhán a který s uvedenými místy či podněty souvisí.

⁵⁴ STRAUS, Jiří; NĚMEC, Miroslav, a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. str. 35. ISBN 978-80-7380-214-1.

7.2 Materiální stopy

Jak již bylo uvedeno výše, materiální stopy na rozdíl od paměťových stop vznikají na objektech anorganické či organické přírody a mohou vznikat třemi následujícími způsoby:⁵⁵

- předáním energie (deformace objektu, oddělení částí z objektu),
- předáním hmoty nebo jejím přijetím (např. přenos krve, sejmutí prachu rukou ze zaprášeného objektu),
- kombinací obou předešlých způsobů, tedy současným předáním energie a hmoty.

Materiální stopy lze dělit podle nejrůznějších hledisek, např. na stopy plošné a objemové, stopy statické a dynamické nebo podle druhů informací, které stopy obsahují, dělíme materiální stopy na:⁵⁶

- stopy obsahující informace o struktuře vnější stavby objektu (např. daktyloskopické stopy, mechanoskopické, balistické, trasologické atd.),
- stopy obsahující informace o struktuře vnitřní stavby objektu (např. biologické, chemické, pyrotechnické atd.),
- stopy obsahující informace o funkčních a dynamických vlastnostech a návycích (např. stopy lidské lokomoce, hlasu či ručního písma),
- stopy obsahující sdruženou informaci o vlastnostech objektů, které je vytvořily (např. stopa obuvi, která podává informace nejen o podešvi, ale také o způsobu chůze dané osoby).

Při vyšetřování sexuálních trestných činů je třeba se na místě činu zejména zaměřit na vyhledání stop po násilí, stop věcných (části oděvů či nejrůznější předměty, patřící pachateli) a změnami v terénu, jakými jsou např. zvalená tráva či rýhy v zemi. Při ohledání těla oběti je třeba zjistit především stopy po násilí (např. škrábance, krevní otoky) a stopy nasvědčující tomu, že se pachatel sexuálně ukojil. Rovněž na těle

⁵⁵ STRAUS, Jiří; NĚMEC, Miroslav, a kol. Teorie a metodologie kriminalistiky. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. str. 38. ISBN 978-80-7380-214-1.

⁵⁶ Tamtéž.

pachatele mohou být nalezeny stopy po násilí, které nasvědčují tomu, že se oběť aktivně bránila.

7.2.1 Biologické stopy

Mezi typické biologické stopy sexuálních trestných činů patří sperma, krev, sliny (např. na nedopalku cigaret), vlasy či tkáň. Při zajišťování biologických stop je třeba striktně dodržovat určité zásady, aby při manipulaci s těmito stopami nedošlo k jejich poškození či znehodnocení. Mezi takovéto zásady patří zásada nikdy se nedotýkat biologických stop holou rukou. Požadavek takového postupu vyplývá hned ze dvou důvodů, a sice zaprvé hrozí pozměnění biologické stopy vlastními biologickými materiály a za druhé by mohlo být ohroženo naše vlastní zdraví. Další zásadou uplatňovanou při zajišťování biologických stop je zásada zajištění pokud možno celého předmětu, na němž se nacházejí biologické stopy. Má se tak dít proto, aby si znalec sám určil nejvhodnější místo pro odběr vzorku a z tohoto místa si opatřil jeho potřebné množství. Pokud by stopy nebylo možné odebrat i s jejich nosiči, uplatní se další zásada, spočívající v sejmutí stop z podkladového materiálu. Pro tento postup existuje řada metod, ale základním požadavkem je, že se tak musí učinit dokonale čistým nástrojem a obalem. Spolu s biologickou stopou je třeba zajistit i vzorek podkladového materiálu. Dále je třeba biologické stopy zasílat ke zkoumání suché, protože by mohlo dojít ke změnám na této stopě jako následek působení hnilobného procesu či napadení plísněmi. Mezi nejvhodnější obalové materiály pro zajištění biologických stop patří čistý papír (je prodyšný a nebrání úniku případné vlhkosti, která by mohla mít negativní vliv na kvalitu biologické stopy), skleněné obaly (zkumavky či lahve) či materiály typu STERICLIN⁵⁷. Při zajišťování biologických stop se dále uplatní pravidlo zajištění veškerých biologických materiálů, neboť pouze podle vizuálního ohledání není možné určit, zda se jedná o biologické stopy z jednoho jedince, a je tedy nutné všechny nalezené biologické stopy podrobně prozkoumat. Tato podmínka se však v praxi poměrně špatně splňuje. Srovnávací materiály zajišťují nejčastěji zdravotnická zařízení (např. odběr krve či ejakulátu), ale někdy tak může činit i kriminalistický technik.

⁵⁷ STERICLIN je obal, který vypadá jako dvouvrstvá páska, která je z jedné strany tvořena papírem a z druhé strany průhlednou folií. Takto je o různé šíři namotán do ruličky, ze které se odstříhne požadovaný kus a vloží se do něj biologická stopa. Poté je odstřižený kus stericlinu zataven. Výhodou tohoto obalu je, že skrz papír může unikat případná vlhkost a naopak díky průhledné folii je umožněno pozorovat stopu, aniž by se obal otvíral.

Pokud jde o zajištění srovnávacích materiálů pro účely zkoumání DNA, používá se u nás sterilní odběrová soustava zn. SOBINA⁵⁸. Pomocí této odběrové soustavy je proveden tzv. bukální stěr, který spočívá v setření povrchu vnitřní plochy ústní dutiny.

Biologické stopy lze využít nejen ke skupinové identifikaci, ale v současné době i k individuální identifikaci. Skupinovou identifikaci je možno provést pomocí krve a u tzv. vylučovatelů i pomocí jiných biologických materiálů, lze tedy např. určit, jakou má daná osoba krevní skupinu či jakého je pohlaví.

Důležitý průlomem pro využívání biologických stop k individuální identifikaci představovalo objevení DNA, která je základním stavebním materiálem nejen lidí, ale i zvířat a rostlin. Obrovská variabilita molekuly DNA prakticky vylučuje, aby dva či více biologických jedinců měli naprosto identickou strukturu DNA.⁵⁹ Výjimku tvoří jednovaječná dvojčata a vícerčata, neboť ta mají stejný profil DNA.

7.2.1.1 Národní databáze DNA

V praxi se bohužel poměrně často stává, že jsou při vyšetřování trestných činů zajištěny pouze biologické materiály, ale chybějí osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, případní svědkové takového činu a jiné druhy stop, což bohužel vede k tomu, že daný trestný čin není objasněn. Účelem Národní databáze DNA je umožnit srovnání neznámého biologického materiálu lidského původu, který byl nalezen na místě činu s jinými vzorky biologického materiálu.⁶⁰

Národní databáze DNA je tedy komparační databází DNA profilů, která je určena výhradně pro kriminalistické účely identifikace osob. Pro účely této databáze získala Policie ČR databázový software C. O. D. I. S. (COMbined DNA Index Systém),

⁵⁸ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 174. ISBN 80-7179-878-9.

⁵⁹ STRAUS, Jiří; NĚMEC, Miroslav, a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. str. 114. ISBN 978-80-7380-214-1.

⁶⁰ VANTUCH, Pavel. *Ipravnik* [online]. 10. 2. 2004 [cit. 2011-11-18]. Národní databáze DNA a odběr biologického materiálu obviněným. Dostupné z WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/txtexpresion_n%c3%a1rodn%c3%ad+datab%c3%a1ze+dna/art_3732/rbsearchsource_articles/pd_2/narodni-databaze-dna-a-odber-biologickeho-materialu-obvinenym.aspx>.

který je provozován Kriminalistickým ústavem Praha a který umožňuje např. ukládání dat či vyhledávání shod mezi jednotlivými genetickými profily.⁶¹

⁶¹ STRAUS, Jiří; NĚMEC, Miroslav, a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. str. 128. ISBN 978-80-7380-214-1.

8 Typické vyšetřovací situace

V rámci metodiky vyšetřování sexuálních trestných činů se setkáváme se třemi typickými vyšetřovacími situacemi, a sice:

- na základě zjištěných skutečností lze usuzovat, že byl spáchán trestný čin a že ho spáchala konkrétní osoba, jejíž totožnost je známa,
- na základě zjištěných skutečností lze usuzovat, že byl spáchán trestný čin, avšak není známa totožnost pachatele,
- na základě zjištěných skutečností nelze usuzovat, že byl spáchán trestný čin.

V prvním případě, tedy pokud lze podle zjištěných skutečností usuzovat, že byl spáchán trestný čin a je i známa totožnost pachatele tohoto trestného činu, postupuje se dále podle toho, zda je znám pachatelův pobyt a na tomto místě je k dosažení, nebo zda je třeba jeho pobyt vypátrat. Ideální situací je, pokud je znám jeho pobyt a lze zahájit trestní stíhání. Pokud bylo zahájeno trestní stíhání, mohou nastat opět tři situace:⁶²

- obviněný trestný čin doznává nebo
- obviněný odmítá vypovídat nebo
- obviněný trestný čin popírá.

V druhém případě, tedy pokud lze podle zjištěných skutečností usuzovat, že byl spáchán trestný čin, ale není známa totožnost pachatele, zaměřuje se činnost orgánů činných v trestním řízení na zjištění pachatele.

V třetím případě, tedy pokud nelze podle zjištěných skutečností usuzovat, že byl spáchán trestný čin, je třeba potvrdit informace, na základě kterých je takto usuzováno a zjistit, zda se nejedná o např. o správní delikt.

⁶² PORADA, Viktor, a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. str. 69. ISBN 978-80-7380-042-0.

9 Zvláštnosti při vyšetřování

9.1 Předmět

Předmět vyšetřování je vymezen zejména ustanovením § 89 odst. 1 TR⁶³, který obsahuje demonstrativní výčet dokazovaných okolností v trestním řízení. Toto ustanovení navazuje na obecné vymezení rozsahu dokazování v ustanovení § 2 odst. 5 TR.

U trestného činu znásilnění je podle Zdeňka Konráda kromě skutečností uvedených v § 89 odst. 1 TR nutno objasnit zejména následující skutečnosti.⁶⁴

- kdy a za jakých okolností došlo k prvnímu kontaktu oběti a pachatele,
- zda existuje nějaký vztah mezi obětí a pachatelem,
- jak se oběť dostala na místo činu,
- zda došlo k pohlavnímu styku,
- zda došlo k použití násilí, a jaký byl jeho charakter a intenzita,
- zda bylo využito bezbrannosti oběti, jak byl stav bezbrannosti navozen,
- kolik bylo pachatelů a jaké byly úlohy každého z nich,
- jaký odpor kladla oběť,
- zda se pachatel snažil zakrýt trestnou činnost a jak,
- kdo byl svědkem trestného činu,
- jaké jsou následky znásilnění,
- k jaké materiální škodě došlo,
- proč poškozená osoba oznámila trestný čin opožděně.

⁶³ Podle ust. § 89 odst. 1 TR je trestním stíhání v nezbytném rozsahu třeba dokazovat zejména, zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin, zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek, dále podstatné okolnosti mající vliv na posouzení nebezpečnosti činu, podstatné okolnosti k posouzení osobních poměrů pachatele, podstatné okolnosti umožňující stanovení následku a výše škody způsobené trestným činem a okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.

⁶⁴ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 538. ISBN 80-7179-878-9.

U trestného činu pohlavního zneužití jsou zvláštnosti předmětu vyšetřování spatřovány v následujícím:⁶⁵

- zda pachatel věděl, že jde o osobu mladší patnácti let ještě před pohlavním stykem,
- zda jde o zneužití nějaké z forem závislosti oběti na pachateli,
- sexuální pohnutky jednání,
- způsob zlákáání nezletilce,
- způsobe pohlavního ukájení,
- jakým způsobem byla trestná činnosti zakrývána,
- druh a intenzita násilí,
- věk, sociální postavení, vzdělání a rozvoj rozumových vlastností pachatele i oběti,
- následky pohlavního zneužití na zdravém vývoji oběti,
- sexuální orientace pachatele trestného činu.

9.2 Podněty

Při vyšetřování sexuálních trestných činů se nejčastěji setkáváme s podněty k vyšetřování ve formě oznámení občanů (nemusí jít pouze o oznámení oběti, ale i o oznámení rodičů oběti či svědků) nebo oznámení institucí (zdravotnická zařízení, školy, školky). Nezřídka se stává, že oznámení je podáno s určitým zpožděním (nejčastěji u trestného činu znásilnění). Tento fakt je dán tím, že tímto činem pachatel zasáhl do nejintimnější stránky oběti a ta z nejrůznějších důvodů s oznámením otálí. Může se také stát, že oběť se neodhodlá k podání oznámení, ale učiní tak osoba, které se oběť svěřila.

Jisté specifikum je třeba spatřovat v oznámeních podávaných u trestného činu pohlavního zneužití. Je třeba brát především zřetel na to, kdo dané oznámení podává, zda je to např. matka dítěte v případě, že by pachatelem měl být otec dítěte, či zda oznámení podává nějaká instituce (škola, zdravotní zařízení). V případech, že oznámení podala nějaká instituce, nebývají tolik pochybnosti o důvodnosti takového oznámení

⁶⁵ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 467-468. ISBN 80-7179-878-9.

oproti druhému případu, tedy pokud oznámení podá jeden z rodičů dítěte proti druhému rodiči dítěte či jiní příbuzní. Nezřídka se v současné době stává, že si tímto způsobem rodiče dítěte vyřizují svoje osobní rozepře.

Takovým příkladem je případ Tomáše⁶⁶, o kterém se budu ještě zmiňovat v kapitole 10.1.3 a 10.3.1. Proti Tomášovi bylo dne 14. 7. 2009 zahájeno trestní stíhání pro trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1 TrZ, kterého se měl dopustit tím, že v přesně nezjištěné době od 1. 1. 2008 do 4. 6. 2009 v místě bydliště své přítelkyně Žanety jiným způsobem pohlavně zneužil její dceru, poškozenou nezletilou Denisu tak, že ji osahával na genitáliích, ač hodnověrným způsobem věděl, že se jedná o osobu mladší patnácti let. Podnět podal Městský úřad N. na základě výzvy Dětského krizového centra v P. Nakonec bylo prokázáno, že tehdy šestiletá Denisa byla zmanipulována svým otcem a jeho matkou. Denisa totiž byla svěřena do péče své matky a otec chtěl, aby byla svěřena jemu. Celý proces tedy vznikl v rámci bojů o péči o nezletilou Denisu.

9.3 Počáteční úkony

Mezi počáteční vyšetřovací úkony a opatření při vyšetřování sexuálních trestných činů řadíme především výsledk oznamovatele a poškozeného, ohledání místa činu, prohlídka těla oběti a pátrání po pachateli.

9.3.1 Výslech oznamovatele

Oznamovatelem sexuálního trestného činu může být buď přímo poškozený, očitý svědek nebo i osoba, která nebyla očitým svědkem činu.

V případě, že je oznamovatelem zároveň osoba poškozená, je třeba si uvědomit, že má většinou zájem na tom, aby byla daná věc vyšetřena v její prospěch, a může se tedy stát, že určité informace záměrně zatajuje. Proto je třeba, aby byla taková osoba dotazována na detaily. Pokud je možno tyto detaily prověřit, mohou si vyšetřovatelé udělat závěr ohledně věrohodnosti výpovědi tohoto oznamovatele. Cílem výslechu je zjistit od poškozeného kdy a kde k činu došlo, jak se dostal na místo činu a jak zpět, způsob jednání pachatele, způsob násilí pachatele a obrany poškozeného, zda pachatele

⁶⁶ Případ vedený u Okresního soudu v Mělníku pod sp. zn. 3 T 343/2009.

zná a pokud ne, tak jestli je schopen popsat pachatele, zda u pachatele došlo k ejakulaci, zda se poškozený nechal po činu prohlédnout lékařem, zda má nějaké věci, které mohou sloužit jako důkaz nebo ví o někom, kdo by mohl podat svědectví apod.⁶⁷ Dalším důležitým požadavkem je, aby výslech byl pokud možno veden tak, aby nedošlo k sekundární viktimizaci poškozeného.

Specifická pravidla platí pro případ, že je poškozenou osobou nezletilý. Pokud jde o malé děti, je třeba zvolit vhodný způsob a potřebný rozsah výslechu a musí být postupováno tak, aby nebylo nutné v dalším řízení výslech opakovat. Při výslechu je doporučeno použít názorné pomůcky „Jája a Pája“⁶⁸. Vzhledem k tomu, že malé děti mají někdy specifický způsob vyjadřování, doporučuje se o tomto výslechu provést zvukový či obrazový záznam, aby byly zachyceny jejich doslovné odpovědi. Rovněž poučení o jeho právech a povinnostech musí být přizpůsobeno jejich věku a zní následovně: *„poučuji tě, že musíš mluvit pravdu o všem, co se Ti stalo a na co se Tě budeme ptát, nesmíš lhát, vymýšlet si, ani přehánět. Můžeš mě opravit, kdybych něco špatně zapsal(a) a chtěl(a) jsi to říci jinak. Nemusíš o nikom říkat věci, které nejsou pravda. Musíš nám říct všechno, co víš o chování obviněného k tobě. Nemusíš o věci mluvit, pokud bys svojí výpovědí způsobila potíže člověku, který je Tvým příbuzným, či na kterém Ti záleží. Rozuměl(a) jsi všemu?“*

V případě, že je oznamovatelem očitý svědek, je třeba výslech zaměřit především na zjištění informací ohledně místa činu, času a způsobu spáchání trestného činu. Otázky by měly být zaměřené na zjištění, zda svědek zná pachatele či oběť, jak se na místo dostal, zda pachatel použil násilí a jak se případně oběť bránila apod.⁶⁹

Pokud jde o výslech osoby, která oznámila trestný čin, ale nebyla jeho očitým svědkem, je třeba zjistit čas, místo a okruh osob, kde se o trestném činu hovořilo, co nejpodrobnější informace o tom, co se oznamovatel dozvěděl o pachateli, poškozeném a dále jaký má oznamovatel vztah jednak k iniciátoru rozhovoru, k poškozenému

⁶⁷MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 469. ISBN 80-7179-878-9.

⁶⁸ Loutky Jája a Pája jsou pomůcky využívané při výslechu dětí, které jejich prostřednictvím mohou znázorňovat průběh sexuálního jednání.

⁶⁹ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 469. ISBN 80-7179-878-9.

a k pachateli. Specifickým případem je, pokud jsou oznamovateli trestného činu rodiče nezletilých poškozených.⁷⁰ V takovém případě je třeba zjistit, co bylo nápadné na chování nezletilce, jak se po činu choval, jestli rodiče nezletilce prohlíželi či ho nechali prohlédnout lékařem a co případně zjistil, zda existují nějaké věcné důkazy apod. Dále je důležité si uvědomit, že rodiče v některých případech podstatně ovlivňují nezletilého a to jak tím, že některé věci moc dramatizují, nebo naopak zlehčují a nezletilce dostatečně nepodporují.

9.3.2 Ohledání místa činu

U sexuálních trestných činů mohou být místem činu nejrůznější místa od bytu, přes nejrůznější neobývané prostory až po volná prostranství. Je důležité si uvědomit, že řada sexuálních trestných činů je předstírána, a proto je velmi důležité, aby se při ohledání místa činu kladl důraz i na zjištění tzv. negativních okolností.

V případě, že se místo činu nachází v terénu, je třeba se zaměřit na hledání stop, které by nasvědčovaly tomu, že se zde nacházel jak poškozený, tak pachatel, a dále je třeba se zaměřit na hledání stop po zápase. Ohledání by se nemělo zaměřovat pouze na místo činu, ale i na jiná místa, která se spácháním trestného činu souvisela (např. místo, kde si pachatel vytipovával oběť). Jestliže se místo nachází v uzavřeném prostoru, i zde je třeba hledat stopy po zápase, ale dále je třeba se zaměřit na místa, kde mohlo dojít pohlavnímu styku, a zajistit předměty, které mohly být použity ke spáchání trestného činu.

9.3.3 Prohlídka těla poškozeného a pachatele

Účelem prohlídky těla jak poškozeného, tak pachatele, je zjištění stop obrany a násilí (škrábance, oděrky, krevní podlitiny v oblasti krku, rukou, prsou, na vnitřní straně stehen či v oblasti genitálu), dále samozřejmě i zjištění stop, které by dokazovaly, že došlo k pohlavnímu styku a v neposlední řadě i nález biologických stop, které mohou vést k identifikaci pachatele. Oděrky na různých částech těla mohou napovědět, v jaké poloze došlo k pohlavnímu styku. U ženy, která do té doby neměla pohlavní styk, je důležitý nález na hymen, neboť rozpoznání čerstvé deflorace odborníkem je poměrně

⁷⁰ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 469. ISBN 80-7179-878-9.

lehké.⁷¹ Kromě těchto stop mohou být nalezeny i jiné stopy, které mohou nasvědčovat tomu, kde k činu došlo (nález trávy či zeminy z místa činu).

Výše uvedené stopy nemusí být nalezeny pouze přímo na těle, ale i na oděvu či obuvi oběti i pachatele. Pokud se na oděvu či obuvi naleznou krevní či jiné skvrny, je třeba přesně zaznamenat místa jejich nálezu.

Jak jsem již uvedla výše, u sexuálních trestných činů poměrně často dochází předstírání, že byl spáchán trestný čin, a proto velký význam má i nenalezení takových stop, neboť to by mohlo vést k závěru, že daný trestný čin spáchán nebyl.

9.3.4 Pátrání po pachateli ⁷²

Předpokladem pro rychlé dopadení pachatele je zejména neprodlené oznámení o spáchání sexuálního trestného činu. Na toto oznámení by měla okamžitě reagovat PČR, která by měla spolupracovat mimo jiné se Službou kriminální policie a vyšetřování.

9.4 Vyšetřovací verze

Účelem kriminalistických verzí je vyplnění mezer v informacích o spáchaném činu.⁷³ Při vyšetřování sexuálních trestných činů jsou vytyčovány vyšetřovací verze k osobě pachatele, k motivu, ale je třeba brát v potaz i již několikrát zmiňovaný fakt, že poměrně často dochází k předstírání trestného činu ze strany oběti a z tohoto důvodu jsou vytyčovány i verze k jednání oběti.

Při vyšetřování sexuálních trestných činů tedy pracujeme s následujícími základními vyšetřovacími verzemi:⁷⁴

⁷¹ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Z násilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 231. ISBN 978-80-7345-161-5.

⁷² MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 538. ISBN 80-7179-878-9.

⁷³ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Z násilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 162. ISBN 978-80-7345-161-5.

⁷⁴ PORADA, Viktor, a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. str.73. ISBN 978-80-7380-042-0.

- verze k motivu pachatele (sexuální trestný čin byl spáchán v důsledku sexuální deviace pachatele či agrese pachatele),
- verze podle vztahu pachatele k oběti (pachatel se s obětí před spácháním sexuálního trestného činu neznal, pachatel se s obětí znal a měl k ní citový vztah, pachatel se s obětí znal, ale neměl k ní citový vztah),
- verze podle místa a způsobu spáchání (šlo o náhodný útok pachatele na oběť, útok byl předem naplánován, pachatel byl vyprovokován prostředím, využil lsti nebo závislosti oběti).

Při práci s verzemi by se měly prověřovat samostatně všechny verze a postupně by se měly vylučovat ty nereálné. Tímto postupem by se mělo dospět k verzi reálné, na jejímž základě dojde k objasnění případu a zjištění pachatele.

10 Zvláštnosti následných úkonů

Nejen při objasňování sexuálních trestných činů se využívá celá řada kriminalistických metod a úkonů. V této kapitole bych se ráda zabývala především expertizami a dále výslechem obviněného a poškozené osoby, konfrontací, prověrkou na místě, rekognicí, kriminalistickým experimentem a rekonstrukcí.

10.1 Expertizy

Expertiza je: „*samostatná kriminalistická metoda, spočívající v systému úkonů a operací směřujících k odhalení nebo objasnění skutečností důležitých pro dokazování v trestním řízení za použití odborných znalostí a metod z různých oblastí vědy, techniky, umění a řemesel.*“⁷⁵

Expertizy jsou při vyšetřování sexuálních trestných činů významnými úkony, neboť touto formou jsou často opatřovány rozhodující důkazy, které vedou k objektivnímu posouzení věci. V trestním řízení se odborné znalosti uplatňují ve čtyřech formách:⁷⁶

- odborné vyjádření,
- znalecký posudek,
- konzultativní činnost,
- kriminalisticko technická činnost.

Jak je stanoveno v § 105 odst. 1 TR, orgán činný v trestním řízení si vyžádá odborné vyjádření, pokud je k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí. O odborné vyjádření lze požádat osobu, která je zapsána v seznamu znalců, ale i fyzickou či právnickou osobu, která má potřebné odborné předpoklady či státní orgán, který odborné vyjádření vždy podává bezúplatně. Odborná vyjádření podávají např. laboratoře, ošetřující lékaři či zdravotnická zařízení, v oboru kriminalistiky často podává odborné vyjádření Kriminalistický ústav Praha a odbory

⁷⁵ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 308. ISBN 80-7179-878-9.

⁷⁶ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 306. ISBN 80-7179-878-9.

kriminalistické techniky a expertiz správ krajů Policie ČR.⁷⁷ S odborným lékařským vyjádřením se lékaři setkávají prakticky denně. Jeho vyplnění požaduje PČR. K vydání zprávy je nutný souhlas zraněné osoby, která tímto projevuje vůli, že mohou být orgánům činným v trestním řízení sděleny všechny skutečnosti, které se týkají jejího zdravotního stavu.⁷⁸ Forma tohoto odborného lékařského vyjádření není stanovena, ale může být vyhotoveno na předtištěném tiskopise, kde lékař odpovídá na jednotlivé otázky.

Až v případě, že by odborné vyjádření nebylo pro složitost posuzované otázky postačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalece. Prioritně se má tedy vyžadovat odborné vyjádření. Znalecká činnost je upravena zákonem o znalcích a tlumočnících č. 36/1967 Sb., ve znění pozdějších předpisů⁷⁹ a prováděcí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V přípravném řízení přibírá znalece ten orgán činný v trestním řízení, který považuje znalecký posudek za nezbytný pro rozhodnutí. Pokud byla věc vrácena k došetření, pak znalece přibírá státní zástupce. V řízení před soudem přibírá znalce předseda senátu. Jestliže jde o objasnění zvláště důležité skutečnosti, přiberou se dva znalci (§ 105 odst. 4 TR). Dva znalci se přiberou vždy, pokud jsou přibíráni k prohlídce a pitvě mrtvoly.⁸⁰

Znaleckou činnost mohou vykonávat:

- znalci jako fyzické osoby, kteří splnili podmínky a byli jmenováni ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu v rozsahu, v němž je ministrem spravedlnosti k tomu pověřen (§ 3 odst. 1 ZZT),

⁷⁷ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 306. ISBN 80-7179-878-9.

⁷⁸ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 250. ISBN 978-80-7345-161-5.

⁷⁹ Dne 13. 4. 2011 předložila vláda Poslanecké sněmovně vládní návrh č. 322 na vydání zákona, kterým by se změnil zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů. Návrh novely by měl podle důvodové zprávy přispět ke zkvalitnění výkonu znalecké a tlumočnické činnosti a zároveň k efektivnímu dohledu nad činností znalců a tlumočnicků. Předmětem této novely by bylo mimo jiné zavedení právní úpravy správních deliktů znalců a znaleckých ústavů. Za závažné přestupky znalců a správních deliktů spáchané znaleckými ústavu by bylo možné alternativně uložit sankci, která by spočívala ve vyškrtnutí ze seznamu znalců či znaleckých ústavů.

⁸⁰ Podle § 115 TR musí být mrtvola prohlédnuta a pitvána, jestliže vznikne podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem. Pohřbít mrtvolu v takových případech lze jen se souhlasem státního zástupce, který o tom rozhodne s největším urychlením.

složili slib⁸¹ do rukou toho, kdo je jmenoval, a jsou zapsáni v seznamu znalců⁸²,

- ad hoc státní orgán, vědecký ústav, vysoká škola nebo instituce specializovaná na znaleckou činnost, a to ve výjimečných zvlášť obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení za účelem podání znaleckého posudku nebo přezkoumání posudku podaného znalcem (§ 110 odst. 1 TR),
- ústavy nebo jiná pracoviště specializovaná na znaleckou činnost, které jsou zapsány v seznamu ústavů nebo jiných pracovišť,
- osoba, která není zapsána do seznamu znalců, s ustanovením souhlasila a má potřebné odborné předpoklady pro to, aby podala posudek, protože pro daný obor není zapsán znalec do seznamu znalců, nebo nemůže-li zapsaný znalec úkon provést nebo jestliže by provedení úkonu zapsaným znalcem bylo spojeno s nepřiměřenými obtížemi nebo náklady (§ 24 odst. 1 ZZT).

Konzultativní činnost spočívá v odborné pomoci v závažných a skutkově složitých věcech v přípravném řízení ze strany konzultanta (nikoli pouze znalce), který má znalosti ze speciálního oboru (§ 157 odst. 3 TR). O přibrání konzultanta sepíše státní zástupce nebo policejní orgán úřední záznam. Konzultativní činnost se uplatní především při předběžném zkoumání stop a jiných soudních důkazů, při posuzování odborných problémů, které se týkají způsobu spáchání trestného činu apod.⁸³

Kriminalisticko technická činnosti je: *„přímé vykonávání odborných úkonů při vyhledávání, zajišťování, dokumentování a shromažďování materiálních stop v rámci*

⁸¹ Znění slibu: „slibuji, že při své znalecké činnosti budu přesně dodržovat právní předpisy, že znaleckou činnost budu konat nestranně podle svého nejlepšího vědomí, že budu plně využívat všech svých znalostí a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsem se při výkonu znalecké činnosti dozvěděl.“

⁸² Seznamy znalců vedou krajské soudy, v jejichž obvodu má znalec trvalé bydliště. Ústřední seznam znalců vede ministerstvo spravedlnosti. Seznamy znalců jsou veřejně přístupné.

⁸³ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 307. ISBN 80-7179-878-9.

vyšetřovacích úkonů.“⁸⁴ Kriminalisticko technickou činnost poskytují kriminalističtí technici a pracovníci expertizních pracovišť Policie ČR.

Expertizy lze dělit podle mnoha hledisek,⁸⁵ např. podle počtu přibraných znalců se expertizy dělí na expertizy prováděné jedním znalcem, dvěma znalci nebo více než dvěma znalci, dále podle skladby odborových znalostí na expertizy jednooborové a víceoborové či podle posloupnosti se dělí na prvotní expertizy, doplňující expertizy a opakované expertizy.

Znalecký posudek se skládá ze tří částí, a sice z úvodní části, nálezů a závěrečné části. V úvodní části jsou obsaženy údaje o osobě znalce, označení orgánu, který expertizu nařídil, jsou zde také stručně uvedeny údaje o trestní věci a jaké materiály byly předloženy ke zkoumání. V této části se rovněž doslova citují otázky, které byly položeny znalci. V nálezů znalec popisuje předměty zkoumání, postupy, výsledky a použité metody. V závěrečné části znalec odpoví na položené otázky, podepíše se, opatří znalecký posudek razítkem a tzv. znaleckou doložkou.⁸⁶ Součástí znaleckého posudku je i příslušná dokumentace, kterou znalec pořídil.⁸⁷

Při vyšetřování sexuálních trestných činů se nejčastěji setkáváme se soudně lékařskou expertizou, soudně psychiatrickou expertizou, sexuologickou expertizou a kriminalistickou expertizou.

Podle Petra Goldmanna⁸⁸ se v posledních letech čím dál více setkáváme s požadavky, aby znalecké posudky vypracovávaly ústavy. Důvodů je několik. Tím nejdůležitějším je nesprávný úsudek, že znalecký posudek vypracovaný ústavem je

⁸⁴ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 307. ISBN 80-7179-878-9.

⁸⁵ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 308. ISBN 80-7179-878-9.

⁸⁶ Příklad znalecké doložky: „znalecký posudek jsem podal jako znalec jmenovaný rozhodnutím ministerstva spravedlnosti ČSR ze dne 20.12.1983, č.j. ZT 1885/83 pro základní obor zdravotnictví pro odvětví psychiatrie, sexuologie. Znalecký úkon je zapsán pod pořadovým číslem 648 znaleckého deníku. Znalečné a náhradu nákladů účtuji podle přiložené likvidace na základě dokladu č. 648.“

⁸⁷ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 312. ISBN 80-7179-878-9.

⁸⁸ GOLDMANN, Petr. Lesk a bída ústavních znaleckých posudků. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2008, 2, str. 51.

nadřazený „obyčejným“ znaleckým posudkům. Pokud se ale podíváme do právních předpisů upravujících tuto problematiku, nenajdeme tam ani zmínku o tom, že by posudek vypracovaný ústavem měl větší váhu. Toto mínění však může vzniknout z faktu, že znalecký posudek vypracovaný ústavem je většinou požadován v případech, kdy si minimálně dva předchozí znalecké posudky odporují. Tehdy je tedy požadováno, aby byl vypracován znalecký posudek ústavem, jakožto revizní znalecký posudek. Goldmann následně ve svém článku popisuje, jaká je praxe při vypracovávání ústavních znaleckých posudků v Psychiatrické léčebně v Bohnicích. Psychiatrický i psychologický posudek je vypracováván vždy nejméně dvěma odborníky, z nichž alespoň jeden je znalcem. V Psychiatrické léčebně v Bohnicích bylo v roce 2008 z celkových devadesáti psychiatrů dvanáct znalců, ale z celkových třiceti pěti psychologů pouze jeden znalec. Poté, co dvojice znalců vypracuje koncept posudku, předloží jej k diskuzi superviznímu znaleckému kolegiu, které není složeno jen ze znalců, ale i psychiatrů a psychologů různých věkových kategorií. Rozprava bývá velmi kritická, neboť se zde střetávají různé názory, různé životní postoje apod. Velkým problémem je, že tato praxe se bohužel neuplatňuje ve všech ústavech, neboť na některých pracovištích vypracovává posudek jakýkoli pověřený pracovník, ale bez znalecké specializace a následné diskuze s ostatními kolegy.

10.1.1 Soudně lékařská expertiza

Účelem soudně lékařské expertizy je především zjistit, zda na těle poškozené osoby a pachatele jsou stopy po násilí (oděrky, škrábance, krevní podlitiny, ale i bodné a řezné rány či strangulační rýhy, v případě brutální sexuální agrese), zda na těle pachatele jsou stopy, které by nasvědčovaly tomu, že se oběť bránila, zda jsou na těle poškozené osoby i pachatele stopy po pohlavním styku, jaký je tělesný vývin poškozené osoby, zda došlo k defloraci, jaké jsou následky na zdraví poškozené osoby, zda pachatel trpí pohlavní chorobou a případně jakou apod.⁸⁹

Znalec, který byl přibrán k podání znaleckého posudku o zdravotním stavu poškozené osoby, je ze zákona oprávněn vyžadovat zdravotnickou dokumentaci této poškozené osoby.

⁸⁹ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 475. ISBN 80-7179-878-9.

10.1.2 Soudně psychiatrická expertiza

Po novelizaci TR v roce 2001 již neposuzují duševní stav dva znalci, ale pouze jeden znalec. TR umožňuje přibrat více znalců při objasnění skutečností zvláště důležitých a povinně při posuzování mladistvých.⁹⁰ K vyšetření duševního stavu mladistvého se podle ustanovení § 58 ZSM přibere znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii.⁹¹

Účelem soudně psychiatrické expertizy je zjistit, zda obviněný trpí či trpěl duševní poruchou a případně jakou, zda byl v minulosti kvůli této duševní poruše léčen, zda mohla duševní porucha ovlivnit jednání, ovládací nebo rozpoznávací schopnosti obviněného v době, kdy došlo ke spáchání trestného činu, zda lze očekávat, že znovu spáchá trestný čin, zda je jeho pobyt na svobodě nebezpečný, zda znalec doporučuje nějaká opatření, zda je obviněný schopen účasti v trestním řízení a chápat smysl trestního řízení a eventuelně uloženého trestu. Soudně psychiatrická expertiza zahrnuje z věcného hlediska příslušné vyšetření a z něj vyplývající závěry.⁹²

Pokud hovoříme o vyslechnutí a psychiatrickém vyšetření oběti mladší patnácti let, většina odborníků i laiků zastává názor, že výslech takové osoby má být proveden co nejvíce šetrně a hlavně pokud možno jednorázově. Tento názor se samozřejmě uplatní v případech, že je takovou osobou velmi malé dítě, které má zjevné symptomy poškození násilím, nebo pokud je akt doložen svědectvím jiné osoby, fotografiemi či videonahrávkou, nebo se dokonce pachatel k takovému činu přiznal. Podle Václava Lukeše⁹³ však jsou případy, kdy opakované a pečlivé odborné vyšetření a vyslechnutí takových osob v rozmezí několika měsíců odhalí pravdivé osnovy skutku. Lukeš ve své práci uvádí kazuistiku, na základě které svůj názor potvrzuje. V daném případě se jednalo o třináctiletou dívku, která tvrdila, že ji její nevlastní otec pohlavně zneužíval.

⁹⁰ ŠVARC, Jiří. Znalecké posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Zdravotnictví a právo*. 2011, 1, str. 17.

⁹¹ Do 31. 12. 2009 se k vyšetření duševního stavu mladistvého přibírali dva znalci se specializací na dětskou psychiatrii.

⁹² PORADA, Viktor, a kol. *Kriminalistika*. Bratislava : Iura Edition, 2007. str. 487. ISBN 978-80-8078-170-5.

⁹³ LUKEŠ, Václav. Příspěvek k posuzování specifické věrohodnosti výpovědi v případě pohlavního zneužívání. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2005, 7, str. 371-379.

Poškozená byla krátce po oznámení vyslechnuta a první výpověď na policii byla zdokumentována i prostřednictvím videozáznamu, který měl znalec z oboru psychologie později k dispozici. Na základě několikerych rozhovorů znalce s poškozenou, které probíhaly přibližně v rozmezí měsíce, znalec došel k závěru, že osobnost poškozené je složitá, introvertovaná, jsou zde naznačeny symptomy emoční lability, je vztahovačná a děle si pamatuje prožitou i zdánlivou pravdu. Tendence ke lhavosti byly u poškozené zvýšeny podstatnou měrou. K tomuto závěru došel znalec právě díky opakovaným rozhovorům s poškozenou, neboť poškozená při každém rozhovoru vypovídala odlišně o podstatných údajích (např. nejprve uvedla, že matce o pohlavním zneužívání ze strany nevlastního otce řekla v osmi letech, poté uvedla, že matce o tom nikdy neřekla, dále pokaždé uváděla jiná místa posledního pohlavního styku s nevlastním otcem), nevybavovala si některé typické události a vjemy při pohlavním zneužívání (např. slídičství a žárlivost ze strany pachatele či nepřijemné chuťové a pachové zážitky při spontánním orálním sexu).

Z výše uvedeného vyplývá, že je velmi složité najít optimální postup pro vyslechnutí a vyšetření osoby mladší patnácti let, která je pokládána za oběť. Na jedné straně totiž stojí požadavek co nejmenší psychické zátěže pro osobu mladší patnácti let, neboť opakovanými rozhovory si případné negativní zážitky ještě více vrývá do paměti, čemuž bychom měli naopak zabráňovat. A na druhé straně stojí poměrně vysoké číslo falešných obvinění, která jsou podávána z nejrůznějších důvodů (např. msta či boj rodičů v rámci porozvodové péče o dítě). Bohužel je pouze minimum případů, kdy se můžeme opřít o jasný lékařský nález, protože ve většině případů chybí fyzický nález gynekologický, pediatrický či chirurgický, který by potvrdzoval událost jako takovou.

10.1.3 Sexuologická expertiza

Sexuologickou expertizou by měly být zodpovězeny otázky, zda obviněný netrpí sexuální deviací a případně jakou, zda byl kvůli této sexuální deviaci již v minulosti léčen, jaký je vývin pohlavních orgánů obviněného a zda nevykazuje vývojové anomálie, zda je obviněný schopen soulože, kdy poprvé souložil a jaké jsou jeho dosavadní sexuální zkušenosti.

Sexuologická expertiza se poměrně často spojuje s psychiatrickým vyšetřením, což je vidět na následujícím případě. Proti Tomášovi⁹⁴ bylo dne 14. 7. 2009 zahájeno trestní stíhání pro trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1 TrZ, jak jsem již uvedla v kapitole 9.2. Opatřením přibral policejní komisař soudního znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a sexuologie, aby vypracoval znalecký posudek na obviněného Tomáše. Cílem znaleckého posudku bylo odpovědět na následující otázky:

- 1) Byla o obviněného zjištěna v minulosti nebo v současné době nějaká duševní choroba nebo porucha, v kladném případě jaká?
- 2) Mohla tato choroba nebo porucha ovlivnit jednání, ovládací nebo rozpoznávací schopnosti obviněného v době, kdy došlo k popisovanému jednání?
- 3) Zda obviněný byl v minulosti nebo v současné době je léčen v psychiatrickém zařízení (nebo ambulantně), v kladném případě kde, jakou dobu, zda užívá nějaké léky v souvislosti se zjištěným duševním stavem obviněného?
- 4) Byl obviněný v době spáchání trestné činnosti schopen rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost a své jednání ovládat?
- 5) Je pobyt obviněného na svobodě pro společnost nebezpečný, a pokud ano, jaká opatření (léčení) znalec navrhuje?
- 6) Je obviněný v současné době schopen účasti v trestním řízení a chápat smysl trestního řízení a eventuálně uloženého trestu?
- 7) Byla u obviněného zjištěna sexuální deviace?
- 8) Mohla zjištění sexuální deviace ovlivnit u obviněného rozpoznávací a ovládací schopnosti a do jaké míry?
- 9) Je pobyt obviněného na svobodě možný vzhledem ke zjištěné sexuální deviaci? Jaká opatření znalec navrhuje?
- 10) Jaká je prognóza vývoje sexuální deviace?

⁹⁴ Případ vedený u Okresního soudu v Mělníku pod sp. zn. 3 T 343/2009.

- 11) Jsou u obviněného prokazatelně psychické a somatické změny závažného charakteru, které byly způsobeny požíváním drog či alkoholu?
- 12) Jakým způsobem se drogové či alkoholové opojení nebo dlouhodobé požívání alkoholu podílelo na spáchání trestného činu?
- 13) V případě, že je zkoumaná osoba závislá na alkoholu, v jakém stadiu závislosti se nachází a jak se u něj závislost projevuje?
- 14) Uvést i další skutečnosti, které znalec pokládá za významné z hlediska daného případu, které považuje za nutné v souvislosti s vyšetřovaným případem.

Obviněný uvedl, že nikdy nebyl psychiatricky ani sexuologicky léčen, nikdy neměl vážnější duševní či sexuální problémy a cítí se po této stránce zdrav. Znalci uvedl, že se rok a půl intimně stýká s matkou poškozené, ale nebydleli spolu a u matky poškozené přespával jedině, pokud byla poškozená Denisa u svého otce. Ohledně alkoholu uvedl, že pije s mírou. První pohlavní styk měl v 16 letech a celkem měl ve svých dvaceti pěti letech osm koitálních partnerek. Pohlavní styk mívá cca 5x měsíčně. Tato četnost mu stačí a masturbaci nepraktikuje. Typ ženy vyhrazený nemá, ale obecně se mu líbí ženy starší osmnácti let a spíše plnoštíhlé. Erotické sny asi mívá, ale nepamatuje si je. Pohlavní styk provozuje klasicky. Nesleduje pornografii. Nikdy nebyl pohlavně zneužit ani týrán. Obviněný podstoupil falografické vyšetření na elektrokapacitním přístroji dle Figara za použití diagnostického počítačového systému Falos. V základní řadě diapozitivů byly zjištěny největší pozitivní reakce na dospělé ženy, reakce na ostatní typy podnětů byly negativní nebo blízké nule. V zaměřené řadě diapozitivů se sadistickou a sexuálně agresivní tematikou byly zjištěny některé kladné reakce, které však byly výrazně nižší než reakce na přiměřené, heterosexuálně orientované scény. Závěrem tohoto vyšetření tedy bylo, že obviněný Tomáš má normální heterosexuální preference bez známek specifické sexuální agresivity.

10.1.3.1 Diagnostické metody

Pokud hovoříme o diagnostických metodách, jejichž cílem je zjištění či vyloučení sexuální deviace, většina zasvěcenějších osob si nejspíše vybaví na prvním místě falometrii. Je třeba si ale uvědomit, že falometrie (nebo také falopletysmografie)

je pouze pomocnou metodou, neboť základní diagnostickou metodou v této oblasti je anamnestické vyšetření.

Účelem anamnestického vyšetření je zjistit, zda posuzovaná osoba netrpěla atypických chování v dětství, zda nemá odlišné masturbační fantazie, zda netrpí nedostatkem sexuální empatie, zda nepreferuje neobvyklé sexuální praktiky apod. Tyto údaje je vhodné porovnat s odpověďmi, které posuzovaný uvedl ve speciálních sexuologicky zaměřených dotaznících⁹⁵.

Jak jsem již uvedla výše, falometrie je pouze pomocnou metodou, která má sloužit k potvrzení nebo vyloučení toho, že posuzovaný trpí poruchou sexuální preference.⁹⁶ Nelze tedy pouze na základě výsledků tohoto vyšetření stanovit diagnózu. K tomu je třeba především výše zmíněné anamnestické vyšetření a samozřejmě i informace získané z policejních či soudních spisů. Falometrické vyšetření se provádí na falometru, který: „zaznamenává změny náplně cévního systému pohlavního údu v závislosti na předkládaných erotických stimulech.“⁹⁷ Posuzovanému jsou překládány fotografie nahých osob jak mužského, tak ženského pohlaví, v různých věkových kategoriích, dále fotografie sexuálně neutrální (např. fotografie krajiny), pornografické fotografie a rovněž fotografie znázorňující sexuálně agresivní praktiky či dokonce nekrofilní akty. Kromě fotografií lze samozřejmě používat i video či audiostimuly. Při tomto vyšetření jsou posuzovány reakce posuzované osoby na dané stimuly. Je třeba dbát na to, aby posuzovaná osoba byla při vyšetření uvolněná a spolupracovala, v opačném případě může být vyšetření nejen ztíženo, ale i znemožněno. Nevýhodou tohoto vyšetření je, že je možné, aby posuzovaná osoba během tohoto vyšetření potlačila své přirozené reakce na dané stimuly, avšak je vyloučeno, aby posuzovaná osoba simulovala normální záznam.⁹⁸

⁹⁵ Příklady sexuologicky zaměřených dotazníků je dotazník na sexuální funkce, na pohlavní aktivitu či na inventář vzrušivosti.

⁹⁶ PAVLOVSKÝ, Pavel, a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozšířené a aktualizované. Praha : Grada, 2009. str. 170s. ISBN 978-80-247-2618-2.

⁹⁷ PAVLOVSKÝ, Pavel, a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozšířené a aktualizované. Praha : Grada, 2009. str. 170. ISBN 978-80-247-2618-2.

⁹⁸ PAVLOVSKÝ, Pavel, a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozšířené a aktualizované. Praha : Grada, 2009. str. 171. ISBN 978-80-247-2618-2.

Nedílnou součástí sexuologického vyšetření je i vyšetření tělesné, při kterém je třeba si všimnout, zda o sebe posuzovaná osoba dbá, co o ní vypovídá oblečení a celkový zevnějšek (úprava vlasů či nehtů).

10.1.4 Kriminologická expertiza

Při vyšetřování sexuálních trestných činů jsou nejvíce využívanými druhy kriminologických expertiz expertiza biologická, trasologická a chemická.⁹⁹

V rámci biologické expertizy můžeme mluvit i o kriminologické expertize z oboru forenzní genetiky, jejímž úkolem je zkoumání lidského biologického materiálu, který obsahuje DNA. DNA nese kompletní genetickou výbavu jedince.¹⁰⁰ Význam této expertizy spočívá ve skutečnosti, že každý lidský jedinec má jedinečnou konfiguraci DNA, tudíž metodou analýzy DNA lze provést individuální identifikaci původce daného biologického materiálu. Pouze jednovaječná dvojčata a vícerčata mají stejný profil DNA. Mezi biologické materiály, které jsou využívány při objasňování sexuálních trestných činů, patří sperma, krev, svalová tkáň, epitelové buňky, kořínky vlasů, výtěry zpod nehtů apod.¹⁰¹ Tyto biologické materiály jsou při vyšetřování sexuálních trestných činů zajišťovány následujícími vzorky:¹⁰² poševním, análním či bukalním výtěrem, skvrnami spermatu či krve na oděvu, výškrabem zpod nehtů, trichologickým materiálem, jakým jsou vlasy či ochlupení.

10.2 Výslech obviněného

Výslech obecně je nejčtetnějším a nejvýznamnějším důkazním prostředkem, který spočívá ve vzájemné komunikaci mezi vyslychajícím a vyslychaným. Při výslechu obviněného by měl vyslychající vyslychaného nejdříve nechat vést monolog a poté by mu měl teprve začít klást otázky. Ideálně by se měl obviněný rozhovořit o svém životě, zda má trvalý partnerský vztah, jaké je jeho povolání a kde pracuje, jaký je jeho

⁹⁹ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminologika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 475-476. ISBN 80-7179-878-9.

¹⁰⁰ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 164. ISBN 978-80-7345-161-5.

¹⁰¹ KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 164. ISBN 978-80-7345-161-5.

¹⁰² KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. str. 165. ISBN 978-80-7345-161-5.

sexuální život a dále o případném vztahu mezi ním a poškozenou osobou, resp. pokud se před spácháním trestného činu neznali, tak by měl popsat, kde došlo k jejich prvnímu vzájemnému kontaktu, dále by měl vypovědět kde a za jakých okolností došlo k pohlavnímu styku, zda se ukojil, jak se po celou dobu chovala poškozená osoba apod.

Při vyšetřování samozřejmě nastávají i situace, kdy obviněný popírá, že by spáchal trestný čin, pro který je stíhán. V tomto případě by se měl obviněný pokusit objasnit důvod, proč proti němu bylo danou osobou podáno trestní oznámení.

Poté jsou obviněnému předkládány důkazy a jsou po něm požadována vysvětlení ohledně skutečností, na základě kterých lze mít za to, že obviněný spáchal sexuální trestný čin.

10.3 Výslech poškozené osoby

Je-li vyslýchána osoba poškozená, je třeba postupovat velmi šetrně s ohledem na její prožitá traumata. Výslech by měl být veden tak, aby se poškozená osoba vyslýchajícího nebála, ale naopak mu důvěřovala a bez ostychu mu sdělila všechny rozhodné skutečnosti. I zde se uplatní zásady uvedené v kapitole o výslechu oznamovatele (kapitola 9.3.1), kterým je osoba poškozená.

10.3.1 Výslech osoby mladší patnácti let

Zákon nestanovuje žádnou věkovou hranici pro výslech dětí, avšak odborníci se shodují na tom, že relevantní informace je schopné podat již dítě předškolního věku. Výslech dětí se vyznačuje určitými specifiky, kterými se liší od výslechu dospělých osob. Je to dáno především věkem a rozumovou vyspělostí daného dítěte.

Podle ustanovení § 102 TŘ je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší patnácti let o okolnostech, jejich ožívání v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět zvlášť šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla již nebylo třeba opakovat. K výslechu se přibere pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět vyslýchané osoby přispěla ke správnému vedení výslechu. Může-li to přispět ke správnému provedení výslechu, mohou být

přítomni i rodiče dítěte. V dalším řízení má být taková osoba vyslechnuta znovu jen v nutných případech.

Dítě by mělo být vyslýcháno za takových podmínek, aby nebylo v důsledku nastalé situace ještě více stresováno. Z tohoto důvodu bývají výslechy dětí prováděny v dětských výslechových místnostech, které jsou pro tento postup náležitě uzpůsobeny a vybaveny nejrůznějšími hračkami, obrázky, pohodlným nábytkem apod. Příkladem použití dětské výslechové místnosti je případ poškozené šestileté Denisy,¹⁰³ která údajně měla být obětí pohlavního zneužití ze strany přítele matky. Výslech byl proveden v dětské výslechové místnosti V dětském krizovém centru v Praze. V místnosti, kde probíhal výslech, byla přítomna poškozená Denisa, vyslýchající policistka a psychologka. Znalkyně, obhájce obviněného a pracovnice OSPOD měli možnost výslech z vedlejší místnosti přes zrcadlovou stěnu. Vedlejší místnost byla opatřena i audiotechnikou. V závěru byl výslech poškozené přerušen a obhájce a znalkyně byli dotázáni, zda mají další otázky k poškozené.

V USA se podle Petra Weisse¹⁰⁴ začali v hojně míře fenoménu sexuálního zneužívání věnovat v 70. letech 20. století. Nejdříve se zde uplatňovala tendence věřit každému podobnému oznámení, ale poté bylo řešeno několik prokazatelně falešných obvinění. Na základě těchto zkušeností došlo k naprosto opačnému postoji, a sice nevěřit výpovědím zneužívaných dětí vůbec. Američtí odborníci došli k závěru, že věrohodnost výpovědi dětí je snižována především kvůli zmenšené schopnosti rozlišování mezi fantazií a skutečností (výzkumy však ukazují, že dítě straší čtyř let dokáže jasně rozlišovat mezi fantazií a skutečností), dále kvůli horším vyjadřovacím schopnostem dětí v důsledku chudší slovní zásoby (děti mívají většinou specifická označení pro jednotlivé části těla, je tedy nutné nejprve zjistit, co má dítě pod tímto označením přesně na mysli), kvůli horší kvalitě paměťových funkcí (až u dětí starších čtyř let jsou mnestické funkce srovnatelné s dospělými osobami), kvůli sugestibilitě dětí, emoční a morální vyspělosti dětí (zda dítě vůbec chápe, že je sexuálně zneužíváno) a kvůli horší pochopitelnosti otázek (vyšetřovatel musí klást otázky tak, aby je dítě bylo

¹⁰³ Případ vedený u Okresního soudu v Mělníku pod sp. zn. 3 T 343/2009.

¹⁰⁴ WEISS, Petr . Vyšetřování sexuálně zneužívaného dítěte - zkušenosti z USA. *Kriminalistika*. 1994, 3, str. 267-269.

schopno chápat vzhledem ke svému věku a vyspělosti). Při výslechu dětí by se měly používat spíše otázky tzv. vybízející a povzbuzující. Příkladem vybízející otázky je: „řekni všechno, co se stalo.“ A příkladem povzbuzující otázky je: „aha, teď už to tedy chápu.“ Naopak by se mělo vyhýbat sugestivním otázkám, které navádějí k odpovědi.

Zahraniční právní úpravy se liší v tom, kdo má zneužívané dítě vyslýchat. Např. v Izraeli může být dítě vyslechnuto pouze jednou a ne policistou, ale odborníkem, jakým může být psychiatr, psycholog či sociální pracovník. Odborník, který dítě vyslýchal, pak za dítě vypovídá před soudem.¹⁰⁵

10.4 Konfrontace

Konfrontace je: „*kriminalistická metoda, při níž se dvě dříve vyslechnuté osoby, mezi jejichž výpověďmi jsou závažné rozpory, postaví tvář v tvář s cílem vyjasnit tyto rozpory, jež nelze odstranit jinak.*“¹⁰⁶ Konfrontace je upravena v § 104a TŘ v rámci některých zvláštních způsobů dokazování. Jak je uvedeno v § 104a odst. 3 TŘ, konfrontace se může provést až poté, kdy byla každá z osob, které mají být konfrontovány, již dříve vyslechnuta a o její výpovědi byl sepsán protokol. Při konfrontaci se vyslýchaná osoba vyzve, aby druhé osobě vypověděla v přímé řeči svá tvrzení o okolnostech, v nichž výpovědi konfrontovaných osob nesouhlasí, popřípadě, aby uvedla další okolnosti, které s jejím tvrzením souvisejí a o kterých dosud nevypovídala. Tyto osoby si mohou klást vzájemné otázky jen se souhlasem vyslýchajícího. V ustanovení § 104a odst. 7 TŘ je stanoveno, že konfrontace se zásadně provádí jen v řízení před soudem. Je možné ji provést i před podáním obžaloby, ale to pouze ve výjimečných případech, a sice pokud lze očekávat, že její provedení výrazněji přispěje k objasnění věci a stejného cíle nelze dosáhnout jinými prostředky. Rovněž výjimečně lze konfrontovat osobu mladší patnácti let a to jen tehdy, pokud je to nezbytně nutné. V takovém případě se použije ustanovení o výslechu dítěte (§ 102 TŘ).

Konfrontace bývá při vyšetřování sexuálních trestných činů velmi emočně náročná. Ať už pro skutečnou oběť nebo pro osobu, která byla neprávem obviněna

¹⁰⁵ WEISS, Petr . Vyšetřování sexuálně zneužívaného dítěte - zkušenosti z USA. *Kriminalistika*. 1994, 3, str. 268.

¹⁰⁶ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 337. ISBN 80-7179-878-9.

ze spáchání sexuálního trestného činu. Při konfrontaci se může jako značná nevýhoda projevit případné negativní působení obviněného na poškozenou osobu, např. zastrašováním nebo tím, že bude zpochybňovat pravdivost její výpovědi. V jiných situacích může naopak docházet k tomu, že osoba, která předstírá, že na ní byl spáchán sexuální trestný čin, je při konfrontaci naprosto přesvědčivá a naopak osoba, která je skutečně obětí, bude z důvodu nastalé situace natolik rozrušená, že bude v rámci konfrontace vypovídat nepřesvědčivě.¹⁰⁷ Není tedy vyloučeno, že závěry zjištěné konfrontací nebudou odpovídat skutečnosti.

10.5 Prověrka výpovědi na místě

Prověrka výpovědi na místě je: „specifická metoda kriminalistické praktické činnosti spočívající v tom, že vyslechnutá osoba dobrovolně ukáže místa a objekty spojené s vyšetřovanou událostí, popíše na místě okolnosti potřebné k objasnění vztahu určitých objektů k vyšetřované události a demonstruje některé činnosti, přičemž vyšetřovatel zkoumá ukázané místo a objekty, porovnává výpověď s faktickou situací místa a dokumentuje průběh a výsledky prověrky výpovědi na místě.“¹⁰⁸ Od prověrky výpovědi na místě je třeba odlišovat výslech na místě, jehož účelem je nejčastěji vyvrácení dříve učiněné lživé výpovědi.

Při vyšetřování sexuálních trestných činů mívá tento úkon značný význam. Jak je stanoveno v ustanovení § 104e odst. 1 TŘ, prověrka na místě se provádí, je-li zapotřebí za osobní přítomnosti podezřelého, obviněného nebo svědka doplnit a upřesnit údaje důležité pro trestní řízení, které se vztahují k určitému místu a přiměřeně se na tento postup užijí ustanovení o vyšetřovacím pokusu. V případě, že je prověrka na místě prováděna s poškozenou osobou, mělo by k tomuto úkonu dojít co nejdříve. Pokud je dokonce poškozenou osobou dítě, je nutné zvážit, zda je provedení tohoto úkonu nutné, aby tento zážitek neměl na dítě neblahé následky.

¹⁰⁷ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 474. ISBN 80-7179-878-9.

¹⁰⁸ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 341. ISBN 80-7179-878-9.

10.6 Rekognice

Rekognice je: „*samostatnou metodou kriminalistické praktické činnosti, spočívající v opětovném poznání dříve vnímaného objektu poznávající osobou s cílem ztotožnění objektu.*“¹⁰⁹ Jak je stanoveno v § 104b TŘ, rekognice se koná, je-li pro trestní řízení důležité, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost. K provádění rekognice se přibere vždy alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna. Osoba, která má poznat osobu nebo věc, musí být před rekognicí vyslechnuta, aby uvedla znaky či zvláštnosti, podle kterých by mohla osobu nebo věc poznat. Osoba nebo věc, která má být poznána, nesmí být před rekognicí ukázána osobě, která ji má poznat. Pokud má být poznána osoba, musí být ukázána spolu s minimálně dalšími dvěma osobami, které se od sebe výrazně neodlišují. Poznávající osoba by se neměla bezprostředně před rekognicí potkat s poznávanou osobou. Není-li možné ukázat osobu, která má být poznána, provede se rekognice alespoň podle fotografie. Pokud je předmětem rekognice věc, ukáže se osobě, která ji má poznat, ve skupině věcí, které by měly být pokud možno stejného druhu. O průběhu a výsledku rekognice se pořizuje protokol a průběh se většinou ještě dokumentuje fotografiemi nebo videozáznamem.

Při vyšetřování sexuálních trestných činů je třeba především brát zřetel na to, že pro oběť může být setkání s pachatelem velmi emotivní a je třeba zabránit případné sekundární viktimizaci oběti. Pokud by byla obětí osoba mladší patnácti let, probíhá většinou rekognice přes jednocestné sklo nebo prostřednictvím videotechniky.¹¹⁰

10.7 Kriminalistický experiment

Kriminalistický experiment je: „*specifická metoda kriminalistické praktické činnosti, spočívající v pokusném vyvolávání a zkoumání kriminalisticky relevantních jevů, činností a fragmentů událostí v uměle vytvořených a cílevědomě měněných*

¹⁰⁹ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 345. ISBN 80-7179-878-9.

¹¹⁰ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 474. ISBN 80-7179-878-9.

podmínkách za účelem poznání a dokázání skutkového stavu věci.“¹¹¹ Kriminalistický experiment můžeme dělit na:

- prověřovací experiment (provádí se před zahájením trestního stíhání a jeho výsledky nemají důkazní status),
- vyšetřovací pokus prováděný v rámci přípravného řízení (zde již vyšetřovací úkony mají povahu důkazních prostředků),
- vyšetřovací pokus provedený v řízení před soudem (procesní úkony mají povahu důkazních prostředků - § 104c TR).

Vyšetřovací pokus se podle § 104c TR provádí, jestliže má být pozorováním v uměle vytvořených nebo obměňovaných podmínkách prověřeny nebo upřesněny skutečnosti zjištěné v trestním řízení, popřípadě zjištěny nové skutečnosti důležité pro trestní řízení. K provedení vyšetřovacího pokusu se nepřistoupí, jestliže je to nevhodné nebo lze-li účelu dosáhnout jinak. Pokud je vyšetřovací pokus prováděn v přípravném řízení, musí k němu být přibrána alespoň jedna na věci nezúčastněná osoba.

Při vyšetřování sexuálních trestných činů je třeba pečlivě zvážit, zda je nutná přítomnost poškozené osoby při vyšetřovacím pokusu. Pokud by její přítomnost nebyla nutná, může být taková osoba nahrazena figurantem. Ještě více se musí zvážit případná přítomnost osoby, která je mladší patnácti let.

10.8 Rekonstrukce

Rekonstrukce v kriminalistickém slova smyslu je: „*specifická metoda kriminalistické praktické činnosti spočívající v obnovení kriminalisticky relevantních hmotných objektů, situací a skutkových okolností nebo jejich podstatných vlastností na základě údajů a faktů shromážděných ve vyšetřované věci s cílem jejich bezprostředního zkoumání, prověření a získání nových poznatků majících důkazní význam nebo taktickou hodnotu.*“¹¹² Předmětem rekonstrukce mohou být kriminalisticky

¹¹¹ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 356. ISBN 80-7179-878-9.

¹¹² MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, str. 363. ISBN 80-7179-878-9.

významná místa (např. místo činu), předměty (např. věcné a listinné důkazy), znaky člověka či jednání a události (např. rekonstrukce trestného činu).

Jak je stanoveno v § 104d odst. 2 TR, na postup při rekonstrukci se přiměřeně užití ustanovení o vyšetřovacím pokusu.

Při vyšetřování sexuálních trestných činů se k rekonstrukci běžně přistupuje, pokud pachatel oběť usmrtil.

11 Zvláštnosti kriminalistické prevence

Slovo prevence pochází z latinského *praeventus*, neboli zákrok předem. Podstatou prevence jako takové je tedy předcházení danému nežádoucímu jevu a ochrana před ním.¹¹³ V souvislosti se sexuálními trestními činy se v současné době o prevenci těchto činů hovoří na nejrůznějších úrovních, avšak z praxe je patrné, že jednotlivá řešení této problematiky se od sebe liší. Podle Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2010:¹¹⁴ „*je úkolem republikové úrovně prevence kriminality koordinovat preventivní aktivity jednotlivých článků systému (resortní, krajské, městské); zkvalitňovat systém prevence po stránce personální, metodické a informační; zabezpečovat realizaci meziresortních a celorepublikových projektů; vytvářet podmínky pro finanční zabezpečení realizace úkolů vyplývajících ze strategie na léta 2008 až 2011.*“

Kriminalistická prevence je podle Chmelíka:¹¹⁵ „*záměrné, plánové a koordinované působení na příčiny a podmínky, které vedou k jejímu páchání, s cílem odstranit je nebo alespoň podstatně omezit.*“ Kriminalistická prevence je prováděna ve třech rovinách, a sice jako generální prevence, sociální prevence a situační prevence. Generální prevence spočívá na preventivním účinku trestu a jiných trestněprávních opatřeních. Sociální prevence je tvořena opatřeními z oblasti ekonomiky, kultury apod. V rámci situační prevence se snažíme předcházet typickým okolnostem, které předcházejí páchání určité trestné činnosti, vyhýbat se místům, kde jsou obvykle dané trestné činy páhány apod. Ohledně sexuálních trestných činů je třeba dbát i na tzv. individuální prevenci, tedy na to, aby se případná oběť chovala nanejvýš opatrně (např. aby si nezvala neznámé osoby do svého bytu, nestopovala, nechodila sama ve večerních hodinách na odlehlá místa) či dokonce neprovokovala.

¹¹³ CHMELÍK, Jan, a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. str. 33. ISBN 80-7178-739-6.

¹¹⁴ *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. 16. 10. 2007 [cit. 2011-12-04]. Programy prevence kriminality. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>.

¹¹⁵ CHMELÍK, Jan, a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. str. 33. ISBN 80-7178-739-6.

Pokud hovoříme o prevenci v oblasti sexuálních trestných činů, je třeba působit na osoby již od nejtítlejšího věku. Každé dítě by mělo být již od malička seznamováno s tzv. sexuální výchovou, jak ze strany pedagogů, tak především ze strany rodiny. Každý člověk by měl již od raného dětství vědět, že určité chování jiných osob vůči němu není dovolené a měl by být schopen vyjádřit své „ne“.

V oblasti sociální prevence komerčního sexuálního zneužívání dětí plní úkoly ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo vnitra, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo spravedlnosti a v neposlední řadě i nevládní a charitativní organizace.¹¹⁶

¹¹⁶ CHMELÍK, Jan, a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. str. 35. ISBN 80-7178-739-6.

Závěr

Spáchání trestného činu je samo o sobě jevem velmi nežádoucím, natož pokud mluvíme o spáchání sexuálních trestných činů, které se řadí mezi nejzávažnější druh kriminality, neboť oběť i její blízcí jsou touto událostí hluboce zasaženi a mnohdy i celoživotně.

V předchozích kapitolách jsem se snažila poukázat na specifika, kterými se vyznačuje vyšetřování sexuálních trestných činů. Je důležité si ale uvědomit, že jsem pracovala s typickými situacemi, typickými pachateli a typickými oběťmi, ale ne každý sexuální trestný čin musí do těchto pravidel zapadat. Vždy tedy musí být postupováno adekvátně k danému případu.

V této práci jsem se mimo jiné snažila poukázat na nutnost nepodceňovat jednání pachatelů některých zdánlivě méně závažných trestných činů, neboť svým nynějším jednáním mohou předznamenávat pozdější spáchání závažnějšího trestného činu. Může se např. stát, že se takový pachatel nejprve „pouze“ dopustí expozice genitálu, čímž může naplnit skutkovou podstatu trestného činu výtržnictví, ale za pár let se ukáže skutečná motivace takového jednání, neboť tehdejší špatná diagnóza nevedla k efektivní léčbě a tento pachatel spáchá mnohem závažnější trestný čin.

Častým fenoménem, se kterým se při vyšetřování sexuálních trestných činů setkáváme, jsou falešná obvinění. Ze statistik vyplývá, že u každého desátého oznámení o spáchání sexuálního trestného činu se jedná o falešné obvinění. Z tohoto důvodu je třeba při vyšetřování sexuálních trestných činů dbát na určitá pravidla např. při zajišťování stop, neboť i případné nenalezení určité stopy může mít význam právě z hlediska vytyčení vyšetřovací verze, že se jedná o falešné obvinění. Další zásady se uplatňují i při výslechu poškozené osoby. Tato osoba by měla být dotazována i na detaily, které mohou vyšetřovatelé lehce ověřit a udělat si poté úsudek o věrohodnosti její výpovědi. Je velmi důležité stanovit si pro takovéto případy doporučený postup. Jak jsem uvedla v této práci, tak se v USA v 70. letech 20. století prosazovala tendence věřit každému oznámení o pohlavním zneužití a po několikerych případech, kdy se ukázalo, že šlo o falešné obvinění, se tento přístup změnil na zcela opačný, a sice nevěřit žádnému oznámení o pohlavním zneužití.

Pokud jde o problematiku expertíz, je bohužel smutným faktem, že ne všichni znalci a znalecké ústavy dělají svou práci pečlivě a na odborné úrovni. Ke zlepšení této situace by mohla přispět připravovaná novela zákona o znalcích a tlumočnících, na jejímž základě by byla zavedena odpovědnost znalců a znaleckých ústavů za správní delikty a došlo by k zefektivnění dohledu nad jejich činností.

Protože je téma metodiky vyšetřování sexuálních trestných činů velmi široké, rozhodla jsem se věnovat především metodice vyšetřování trestných činů znásilnění a pohlavního zneužití a ani přesto jsem toto téma zcela nevyčerpala.

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
DNA	deoxyribonukleová kyselina
LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvím České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku ČR (č. 2/1933 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 sb.
PČR	Policie České republiky
TŘ	zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) č. 141/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů
TrZ	předchozí trestní zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů
TZ	trestní zákoník č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů
ZSM	zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) č. 218/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Seznam literatury

Monografie:

BRZEK, Antonín. *Sexuologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Karolinum, 1997. 70 s. ISBN 80-7184-383-0.

CHMELÍK, Jan, a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-739-6.

JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha : Leges, 2009. 896 s. ISBN 978-80-87212-24-0.

KINSEY, Alfred, a kol. *Sexual behavior in the human female*. Philadelphia and London : W. B. Saunders Company, 1953. 842 s.

KONRÁD, Zdeněk, a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 1. vydání. Praha : Policejní akademie, 1995. 212 s. ISBN 80-901923-0-0.

KOVÁŘ, Petr, a kol. *Sexuální agrese : Z násilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha : Maxdorf, 2008. 296 s. ISBN 978-80-7345-161-5.

MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha : Beck, 2001. XX, 512 s. ISBN 80-7179-362-0.

MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk ; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha : C. H. Beck, 2004. xxiii, 538 s. ISBN 80-7179-878-9.

NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef, a kol. *Kriminologie*. 3. přepracované vydání. Praha : ASPI, 2008. 527 s. ISBN 978-80-7357-377-5.

PAVLOVSKÝ, Pavel, a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vydání. Praha : Grada, 2001. 180 s. ISBN 80-247-0181-2.

PAVLOVSKÝ, Pavel, a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozšířené a aktualizované. Praha : Grada, 2009. 226 s. ISBN 978-80-247-2618-2.

PORADA, Viktor, a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 231 s. ISBN 978-80-7380-042-0.

PORADA, Viktor, a kol. *Kriminalistika*. Bratislava : Iura Edition, 2007. 604 s. ISBN 978-80-8078-170-5.

STRAUS, Jiří; NĚMEC, Miroslav, a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 503 s. ISBN 978-80-7380-214-1.

ŠÁMAL, Pavel; KRÁL, Vladimír; BAXA, Josef; Púry, František. *Trestní řád : Komentář I. díl (§ 1 až § 179f)*. 4. doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2002. 1224 s. ISBN 80-7179-634-4.

ŠIMOVČEK, Ivan, a kol. *Kriminalistika*. 1. vydání. Bratislava : Iura Edition, 2001. 326 s. ISBN 80-89047-12-2.

Články:

BÍNOVÁ, Š. Sexuální násilníci dětského věku - diagnostika, léčba a další intervence. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2008, 104, 7, s. 365-371. Dostupný také z WWW: <<http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=520>>.

GOLDMANN, Petr. Lesk a bída ústavních znaleckých posudků. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2008, 2, s. 51.

GRÍVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2009, 10, s. 67-72.

LUKEŠ, V. Příspěvek k posuzování specifické věrohodnosti výpovědi v případě pohlavního zneužívání. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2005, 7, s. 371-379.

ŠVARC, Jiří. Znalecké posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Zdravotnictví a právo*. 2011, 1, s. 17-23.

VANTUCH, Pavel. *Ipravnik* [online]. 10. 2. 2004 [cit. 2011-11-18]. Národní databáze DNA a odběr biologického materiálu obviněným. Dostupné z WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/txtexpresion_n%c3%a1rodn%c3%ad+datab%c3%a1ze+dna/art_3732/rbsearchso

urce_articles/pd_2/narodni-databaze-dna-a-odber-biologickeho-materialu-obvinenym.aspx>.

WEISS, Petr. Exhibicionismus. *Kriminalistika*. 2001, 4, s. 291.

WEISS, Petr. . Vyšetřování sexuálně zneužívaného dítěte - zkušenosti z USA. *Kriminalistika*. 1994, 3, s. 267-269.

WEISS, Petr; ZIMANOVÁ, J. Homosexuální pedofilie u žen. *Česká a slovenská psychiatrie*. 2008, 7, s. 362-364.

WEISS, P.; ZIMANOVÁ, J.; BÍLKOVÁ, L. Některé sociokulturní rozdíly mezi pachateli sexuálních deliktů. *Československá psychiatrie*. 1986, 3-4, s. 228-232.

WEISS, P.; ZIMANOVÁ, J. Paraphilic and non-paraphilic sex offenders. *Acta Sexologica*. 1995, 1, s. 1-12.

Rozhodnutí:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 1991, sp. zn. 5 To 26/91.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20.10. 2004, sp.zn. 5 To 100/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 4. 2003, sp. zn. 4 Tz 107/2002.

Spis vedený Okresním soudem v Mělníku, sp.zn. 3 T 343/2009.

Internet:

Policie České republiky [online]. 2010 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/policie-cr-web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.

Ministerstvo vnitra [online]. 2005 [cit. 2011-10-13]. Statistiky. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/krim_stat/2008/index.html>.

Ministerstvo vnitra ČR [online]. 16.10.2007 [cit. 2011-12-04]. Programy prevence kriminality. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>>.

Název práce: Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů (vybrané problémy)

Klíčová slova: vyšetřování, znásilnění, pohlavní zneužití, expertiza

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematiku vyšetřování sexuálních trestných činů. Protože je toto téma velmi rozsáhlé, rozhodla jsem se více se zaměřit na vyšetřování dvou nejčastějších sexuálních trestných činů, a sice na vyšetřování trestného činu znásilnění a pohlavního zneužití. Pokud jde o jednotlivé úkony, zabývala jsem se trochu podrobněji expertizami. Cílem této práce je upozornit na jednotlivá specifika, se kterými se setkáváme při vyšetřování sexuálních trestných činů. Toto se odráží v jednotlivých kapitolách.

V první kapitole se zabývám sexuálními trestnými činy (podrobněji znásilněním a pohlavním zneužitím) z trestněprávního hlediska podle současné právní úpravy v ČR. V této kapitole jsem uvedla rovněž statistické tabulky znázorňující vývojový trend počtu stíhaných a objasněných trestných činů znásilnění a pohlavní zneužití v letech 2000 až 2010. Kriminalistickou charakteristikou sexuálních trestných činů se zabývám v následující, druhé kapitole. Třetí kapitola je věnována typickým způsobům páchaní sexuálních trestných činů. Popisuji zde, co je příznačné pro sexuální trestné činy páchané mezi dospělými, mezi mládeží a na mládeži. Ve čtvrté kapitole jsem se zabývala charakteristikou pachatelů. Poukázala jsem na rozdíly mezi deviantními a nedevariantními pachateli. U deviantních pachatelů jsem alespoň ve zkratce popsala čtyři nejčastější sexuální deviace – exhibicionismus, pedofilii, sadomasochismus a patologickou sexuální deviaci, a upozornila na nutnost správné a včasné diagnostiky. Část této kapitoly jsem věnovala i pachatelům, kteří jsou mladší osmnácti let, což jsem obohatila dvěma kazuistikami. Následující kapitola je zaměřena na charakteristiku obětí sexuálních trestných činů.

V kapitole šesté až deváté jsem se zabývala místem činu, typickými stopami, které jsem rozdělila na paměťové a materiální, dále typickými vyšetřovacími situacemi a samozřejmě zvláštnostmi při vyšetřování.

V desáté kapitole jsem se zabývala zvláštnostmi následných úkonů. Především jsem se zaměřila na expertizy. Popsala jsem, v jakých případech jsou expertizy požadovány, jaké jsou jejich formy, kdo je může vykonávat a co je jejich cílem. Poté jsem se zabývala jednotlivými expertizami – soudně lékařskou expertizou, soudně psychiatrickou expertizou, sexuologickou expertizou a kriminalistickou expertizou. U sexuologické expertizy jsem se ještě okrajově pojednala o diagnostických metodách.

V poslední kapitole jsem pouze nastínila problematiku zvláštností kriminalistické prevence.

Diploma thesis: Methods of investigation of sexual crimes (selected issues)

Key words: Investigation, Rape, Sexual Abuse, Expert Opinion

Summary

This thesis deals with problematics of sexual crimes investigation. Since the area of investigating sexual crimes is very broad, I have limited the scope of my paper to investigation of the two most frequent types of crime, which are rape and sexual abuse. Regarding the operations usually performed during investigation, I have paid close attention to expert opinions. The purpose of this paper is to stress concrete specifics occurring during investigation, which is discussed throughout the chapters.

Chapter One introduces acts of sexual crime (particularly the rape and the sexual abuse) from the criminal-law point of view as it is stated in the contemporary legal regulation in the Czech Republic. This chapter also provides statistical tables showing the evolutionary trend in the number of prosecuted and adjudicated sexual criminal acts of rape and sexual abuse between 2000 and 2010. Criminalistic characteristics of sexual criminal acts are looked at in Chapter Two, and Chapter Three presents common ways of committing sexual offences. The chapter describes what is typical of sexual offences committed by adults, and by and on youngsters. Chapter Four characterizes sexual offenders. I have briefly outlined the differences between deviant and non-deviant sexual offenders. As to deviant offenders, I have described the four most frequent forms of sexual deviation: exhibitionism, paedophilia, sadomasochism and pathological sexual deviation, and stressed the necessity of correct and timely diagnosis. The chapter also deals with offenders under eighteen years of age, including two case studies. The next chapter defines characteristics of sexual offence victims.

Chapters Six to Nine look at scenes of crime, typical traces (looked at separately as memory traces and material traces), investigational situations, and particularities occurring during investigation. Chapter Ten outlines peculiarities of subsequent operations. Special attention was paid to expert opinions. I have described in what cases expert opinions are required, what form they may have, who can provide them, and what is their purpose. Then I looked closely at the individual kinds of expert

opinions: judicial-medical, judicial-psychiatric, sexuological and criminalistic reports. As to the sexuological report, I also touched on diagnostic methods.

Finally, the paper closes with concerning specifics of criminalistic prevention in the last chapter.